

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

I. ÉVFOLYAM

2. SZÁM

FOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1937.

FEBRUÁR

SZERKESZTŐSÉG,
hová a lap szellemi részét illető
minden közlemény küldendő:
Budapest,
I. ker., Menkina János-u. 8/b.
II. em. 3.
Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:
MOLNÁR OSZKÁR

Tagsági v. előfizetési díj évenként 8 P.
Az egyesülettel és a lappal kapcsola-
tos minden befizetés 48.627. sz. csekk-
lapon történhet. (A csekkszámra tulaj-
donosa: Tanítóképző-intézeti Tanárok
Országos Egyesülete). Reklamációk
Pócza József pénztáros címére Buda-
pest, V., Báthory-u. 12. IV. e. küldendők.
HIRDETÉSEK MEGEGYZÉS SZERINT

A nemzeti történelem tanításának módja.

— Befejező közlemény. —

A nemzeti történelem tanítására két tankönyv van engedélyezve. Az egyiket középiskolai kartárs írta, aki, úgy tudom, nem tanított és ma sem tanít tanítóképzőben. Ennek a könyvnek megjele-
nése után írtam meg nemzeti történelmi kézikönyvemet. Aki újab-
ban ír tankönyvet, mindig arra törekszik, hogy feltétlenül jobbat ad-
jon a meglévőknél. Azon voltam, hogy az a könyv amit írok ne le-
gyen vázlat. A helyi viszonyokhoz történelmi kézikönyv nem is
őhajt alkalmazkodni, menete pedig mindenképpen irányadó, mert
menete csak egy lehet: az időbeli történés. Tanításaimban tehát ezek
után mondanom sem kell, hogy a tankönyvnek igen-igen nagy sze-
repe van. Abban már érvényesülnek mindazok a szempontok, amiket
Jaloveczky tagtársunk figyelmünkbe ajánl, mikor szempontokat ad
az anyag részletes tárgyalására. Tankönyvemben végre van hajtva
a koncentráció szinte az összes tárgyakkal és a mai étellel, hisz a
végén eljutunk egészen a jelen napjainkig és még a legrégebb rész-
letek tárgyalásánál is azt érezzük, hogy a mához közeledünk. Érintve
vannak a nevelési vonatkozások nemcsak egy-egy hősi önfeláldozás
példájának az odaállításával (legyen az akár egy Dezső vitéz, Ke-
mény Simon, vagy maga a király, aki Szeredait megmenti), hanem az-
zal is, mikor megemlítjük pl. Kálmánnal, hogy bölcs uralkodására
csak Álmos öccsével való viszonya vet némi árnyékot; avagy fiát
II. Istvánt mint rendetlen életű uralkodót mutatjuk be, aki leszá-
mazók nélkül, fiatalon fejezi be életét stb. Természetesen ezeket a
vonatkozásokat amennyire lehet kimélyítjük. Ismétlem: amennyire
lehet! Mert sajnos lépten-nyomon csak azt állapíthatjuk meg, hogy
egészen alapos munkára nincs időnk és terünk.

Rohannunk kellene, de csak azt ne tegyük. Az nem ér semmit.
Rájöttem, ha siet a tanár, nem hajlandó a tanuló gondolatait kö-

vetni: *Inkább keveset, de azt jól.* Azt hiszem ez egy igen fontos módszeres elv és nemcsak a történelemtanításban. De még a tankönyvnél tartunk. Ismétlem; igen fontos szerepe van szerintem a tankönyvnek nemzeti történelmünk tanításában. Nem követhetem annak a középiskolai kartársamnak a felfogását, aki egykor azt vallotta, hogy nála legfeljebb elégséges az, aki a könyvet tudja. Én kijelentem mindig a tanulóimnak: nálam jeles az, aki a könyvet tudja, hacsak meg nem győződöm róla, hogy a leckét értelem nélkül bemaagolta. A tankönyvnek tehát abszolút becsúnek és hiánytalanak kell lennie és ha valaki lelkiismeretesen írta meg a tankönyvét, annak a szaktudáson kívül alaposan meg kellett ismernie 1925-ben kiadott tantervünk és utasításunk minden követelését és ahhoz kellett is alkalmazkodnia. Ha így tett, jó könyvet írt. Hát szentírás a tanterv és utasítás? Szerintem mindig bizonyos keretek kitöltésére készül a tanterv és utasítás minden iskolafajtánál.

A tanítóképzők kerete most úgy van megadva, hogy abban három éven egyetemeres történelmet kell tanítani, beleolvastva abba némi nemzeti történelmi anyagot és a negyedik évben kerül csak sor magának a nemzeti történelemnek tanítására. Tehát adva van a keret. A tanterv ezen az alapon heti 2 órájával számítva kijelöli mennyi anyag vehető fel a négy osztályban négyszer két óra alatt és az utasítások megadják a szempontokat a kijelölt anyag részletezése és tanításának a módja, elvei szempontjából. Ahhoz a kötött marsrutához amit nekünk így utasításként előírnak, annyival inkább ragaszkodhatunk, mert a legjobb szakemberek csinálták és csinálják. A tankönyvíróknak is tehát ezek szerint kellett dolgoznia és e mellett persze belevinni tankönyvébe ama speciális tapasztalatait is, amiket mint szaktanár szerzett abban az iskolában, amelynek számára könyvet írt. Azért csodálatos valami az, ha pl. egyetemi tanár földrajz-tanítási vezérkönyvet ír az elemi iskolai földrajz-tanításhoz vagy akár egy középiskolai tanár történelmi kézikönyvet, mikor nem szerezhettek tanítói illetve tanári tapasztalatokat abban a speciális iskolafajtában, melynek tan-, vagy vezérkönyvet írnak.

A tanterv és utasítás ha nem is szentírás, de mindig a lehető legjobbat adja. Ezért kell hozzá a tankönyvíróknak is ragaszkodnia. Én úgy igyekeztem megírni a nemzeti történelmi kézikönyvet a IV. osztály számára, hogy erre építhessem necsak én, de kartársaim is a történelem-tanítás munkáját, nagy figyelmet fordítva már abban is a művelődési részekre és a művészeti emlékekre, amelyek még ma is megvannak, tehát élnek és megismerésük rendkívül fontos. Hibája azonban van és ez ugyanaz, ami a tanterv: kis terjedelemben aránylag nagy anyagot sűrít és így még ha 127 lap is ez a könyv, még mindig sok tanulóinknak a heti 2 órai tanuláshoz. És kevesebbet mégsem taníthatunk, mert legalább annyit, amennyi a tankönyvben van, tudni kell a növendékeknek. Még nem tartok ott, hogy megmondjam, hogyan kellene tehát ezen segíteni, ha több időt nem tudunk szakítani a heti két óránál a nemzeti történelem részére? De már annyit közölhetek, hogy a fentebb említett keretet, mit a tan-

terv és utasítások töltenek ki, kell feltétlenül megváltoztatni, átalakítani.

Még a tankönyvről kell egyetmást megjegyeznünk. Jaloveczky tagtársam óva int attól, hogy amikor új anyagközlésre kerül a sor és az érdeklődést már felkeltettük, a részletes célkitűzésünk ne legyen azonos a tankönyv paragrafusának a címével. Ezt persze nem minden tárgynál lehet követni és a nemzeti történelemnél éppen nem. Mert ha nem is állok oda azzal a tanítványaim elé, hogy no most hazánkban a mohácsi vész után elkövetkező szomorú állapotáról tanulunk, alapjában véve mégiscsak az a célkitűzésünk, amit könyvünk fejezetcíme is hoz: Mi történt a mohácsi vész után? Vagy ha a török hódoltság alatti magyar részek viszonyait tárgyalom, utána (hogy Jaloveczky szavaival éljek) bizony ez a paragrafus-cím jön még célkitűzésként: Milyenek a királyi Magyarország belső viszonyai... Általában azt az elvet igyekszem tanításaimban követni, amit a régi 1905. évi népiskolai utasításból tanultam meg, hogy minden tanítási egységünk azzal végződjék, hogy jelezzük miféle feladat megvalósítása vár ezek után a nemzetre? Vagyis már az óra végén tűzöm ki a következő történelmi órák célját, függetlenül attól, hogy egyezik-e az a fejezetcímmel v. sem. Pl. most nem régen tanítottam Hunyadi Mátyás trónrajutásának előzményeiről, Mátyás háborúiról. A tanítás azzal fejeződött be: ehhez a sok háborúhoz sok pénz, sok katona kellett. Honnan vette mindezt Mátyás, mi volt a belső politikája? Erről beszélünk majd a jövő órán. Ez a módszer népiskolai módszer, mégpedig a régi utasítás egy jó tanácsa. Az újba át sem ment. De én nemcsak tanítom, hogy így csinálják majd a tanítványaim az iskolájukban, hanem magam is lehetőleg e szerint járok el. Általában az az állandó igyekezetem, hogy ahol csak lehetséges, nemzeti történelmünk tanításának módjában is a népiskolai történelem-tanítás rendszeres szempontjai érvényesüljenek. Ezeket itt mind felsorolni hosszadalmas dolog lenne, hisz azok közismertek. Csak néhányra mutatok rá.

Ahol gondolom, hogy tanítványaim még emlékeznek a már szerzett ismeretekre, ott természetesen kérdéseket teszek fel. Nem egyszer megkérdem már magyarázat közben, hogyan vélekednek egy-egy kimagasló egyéniségről; látják-e rúgóit tetteinek? És nem egyszer még egy-egy igazán kiváló nagy embernek az önzetlenségét sem engedem az egekig nőni éppen azért, hogy az önzetlenség mellett is meglássák a realitást. Én pl. nem hallgatom el Hunyadi feldicsőítésénél (mikor már elmondtuk róla, hogy a külföld, pápa stb. szerint: Krisztus atlétája, a kereszténység hőse, Nyugat megmentője stb., stb.) azt sem, hogy nemcsak a hazát védi mikor olyan emberfelettien önzetlen, hanem a saját birtokait. Hisz azok délen fekszenek. Hunyadi okos ember, hisz egyéni érdekei is azt parancsolják, hogy mindent tegyen meg a török ellen. Levon ez valamit Hunyadi értékéből vagy akár Zrínyiéből, akinél ugyancsak szerepel ilyen szempont is mikor Szigetvárat életre-halálra védi? Semmit. De viszont ezekkel a közlésekkel eleve megvédem egy esetleges destruálás ellen

növendékeimet. Mert én emlékszem még arra az időre, mikor az összeomlás alatt olyan történelmi eseményekkel jöttek elő, amelyek csak a nagyok hibáit, árnyoldalait festették, mikor Hunyadiról is azt találták szükségesnek kiemelni, hogy dehogyan volt az önzetlen; birtokait védte; lemondott a kormányzóságról, de a királyi birtokokat nem adta vissza, azok jövedelme befolyt a pénztárába; hadifoglyainak levágatta orrát, fülét stb. Ezek valóban mind történelmi tények. El kell ezeket mind hallgatni?... , hogy azután ha jönne megint egy csúf idő, azt mondhasák az akkor már emberré lett növendékünknek, hogy téged becsaptak, neked idealizált, romantikus históriát találtak, pedig hát ez az igazság, amit mi mondunk. Szerintem az igazság a középben van.

Ne fessük csak angyaloknak vagy akár ördögöknek kimagasló alakjainkat, mert ők is csak emberek voltak. Persze ne mondjunk el róluk minden hibát, mert erre nincs szükségünk és időnk sincs rá. De érezzük meg itt-ott a fogyatékoságokat is, melyekhez azonban mindjárt hozzátehetjük, hogy ezek mellett is óriási és fel nem mérhető volt az a jó, amit a nagy ember tett az országgal. Egyben mindjárt hozzátesszük, hogy ilyen hibát, fogyatkozást a népiskolában annyal is inkább ne említsünk, mert olyan sok szép tett, cselekedet, önzetlenség fűződik a nagyokhoz, hogy elegendő azokat is megtanítani számukra. Viszont mi egy-egy ilyen közléssel mintegy megérezzetjük IV. o. növendékeinkkel, hogy őket már megkomolyodott, innen-onnan az oklevél birtokába jutó fiatalembereknek vagy nőknek látjuk, kik érett ésszel tudják már mérlegelni a nem mindig önzetlen vagy kifogástalan tettek rúgóját is.

Népiskolai módszer az is, mikor tanítás közben utalok egy-egy szép költeményrészletre. Pl. mikor Zsigmondról tanítok: Rozgonyi Cicellére, vagy V. Lászlónál Arany másik szép balladájára. — Nagy Lajosnál felmutatom a Toldi-trológiát és ilyenkor különösen ajánlom növendékeim figyelmébe a Toldi szerelmét, mert azt rendszeresen nem ismerik. Népiskolai módszer még az is, hogy néha megkérdem hirtelen egy-egy szokatlanabb magyar szó értelmét, mert fájdalom, de néhány évvel ezelőtt derült ki, hogy a IV. osztályban nem tudták sokan mi az a „kezes”? Tankönyvemben van megírva Kún Lászlóról, hogy elfogatta a pápai követet, mire az urak őt is fogásába vetették. „Szabadonbocsátása után megkövette a követet és javulást ígér”. Elképedtem mikor kiderült, hogy ezt a szót „megkövette” nem értették. De azért nyomban megdicsértem a fiút, aki kérdezte ennek értelmét, hogy nem szégyenlette megkérdezni és kértem valamennyit: ha nem értenek valamit, feltétlenül kérdezzék meg tőlem.

Csak melleleg jegyzem meg azt is, hogy az említett elsőéves kérdések között ez is szerepel: mennyi harmadfél, ötödfél, negyedfél? Egyetlenegy növendék tudta csak. És akár hiszik hallgatóim, akár nem, de a felnőttek közül is csak minden második ember tudja ezt. Pedig pl. az egyszerű falusi emberek gyakran élnek ezekkel a kifejezésekkel. Mondhatom én is tőlük tanultam meg még gyermekko-

romban. Iskolában nem került rá a sor még a számtan körében sem, mert ott is mindig csak azt mondják 2 és fél, 4 és $\frac{1}{2}$, 3 és $\frac{1}{2}$. Hasonlóképpen még népiskolai modor az is, ha szóbakerül Könyves Kálmánnal kapcsolatban, hogy korlátozta az istenítéleteket... és én még mindig felteszem ilyenkor a kérdést: tudja mindenki miként folytak le azok az istenítéletek? Persze kórusban zúgják: igen. Erre én rendre megkérdem a gyengéket és kiderül, hogy legfeljebb a negyedik vagy ötödik tudja, pedig szó volt erről már a II. osztályban.

A történelem folyamán szereplő földrajzi helyneveket mindenkinek ismernie kell. Az óra alatt a térképfüzete mindenki előtt nyitva kell legyen. A tankönyvet viszont be kell csukni. Ha magyarázni kezdek, akkor kinyitatom, mert nem egyszer beleíratok valamit. Pl. mikor Szt. István törvényeiről van szó, a könyv szélére jegyeztetem, hogy a törvények legrégebb kéziratát most legújabbán vásárolta meg a magyar állam az admonti bencésektől. Ez talán lényegtelen és feljegyzést nem érdemlő adaléknak tűnhetik fel egyesek előtt. Szerintem ezt illik tudni, mert annyit írtak is erről a vételről, hogy ez a generáció megtanulta ezt a kultúreseményt és egy intelligens tanítónak is tudni kell erről. Szóba kerülhet könnyen a mindennapi életben. Avagy Szt. Lászlóról azt írja a könyv: legyőzte a támadó pogányokat a Temesvidéken és Kisvárdánál. Kisvárdátán nincs is jelezve a térképen, hát írjuk a könyv szélére (honnan kimaradt), hogy Szabolcs m.-ben van. Vagy ha beszélünk Mátyás királyról és a Corvinákról, odaírhatunk a könyv szélére ennyit: 1930-ban alapított 12 Corvin-lánc és 60 Corvin-koszorú. Hogy kik kapják, miért alapították, azt is megmondhatná a tanár, de csak annyit írasson le a könyv szélére, amennyit mondtam, mert azt is tapasztaltam, hogy mondhat akármilyen érdekes dolgot a tanár a történelmi magyarázat kapcsán, de ha valamit abból nem jegyeztek le legalább a könyv szélére, még a legjobb tanuló sem igen fog belőle tudni semmit már a tanév végén. Meg kell mondanom, hogy alig néhány szavas jegyzésről lehet szó és az is igen ritkán fordul elő, nem azért, mert tiltja az Utasításunk is (és szerintem nagyon helyesen) a jegyzetek készítését, hanem nem írunk azért sem, mert megint csak odajutok, ahol kezdtem: nincs rá időnk és úgyis sok az anyag.

Már maga a feleltetés is sok időt vesz el, különösen ha eleget akarunk tenni az utasítások következő rendelkezéseinek: „A tanulóknak alkalmat kell adni megtanult lecke részek instrukatív elmondására. Következésképpen szoktatni kell az összefüggő és szép előadásra; az előadókészség és fogalmazási képességek kifejlesztésére. Nem szabad a tanulók feleleteit állandó kérdezőgétéssel és helyreigazítással szétdarabolni.” Ezeknek a feltételeknek legfeljebb a jobb tanulók tudnak eleget tenni és ezek a kevesebbek. Nagy és nehéz dolog tehát a feleltetés. Itt van alkalmunk a tanárnak meggyőződni arról, hogy tudja-e tanítványa az ismereteket. 36-os osztálylétszám mellett legalább 4–5 tanulóval kellene feleltetni, hogy havonta leg-

alább egyszer feleléshez jussanak. Ha gyenge tanuló felel, azt bizony nagyon kell kérdegetni, hogy meggyőződünk róla tud-e egyáltalán vagy csak a kifejezési készsége gyarló? Osztályozni pedig kell a tanulót minden hónapban. A nehézségeket ezen a téren úgy oldom meg, hogy a már említett füzetbe néha írásban feleltetek. Feladom pl. a lecke egy részét: Milyen volt hazánk gótikus művészete a XV. sz.-ban? Erről tankönyvünknek egy 20 soros szakasza értekezik. Maximum 15 perc alatt megírhatja a növendék ha tudja ezt a leckerészt. Avagy egy nagyobb egység ismétlésekor kérdéseket adok fel 10—12-t. A kérdést nem kell leírni, csak felelni rá. Minden új felelet új bekezdés. Ezeket nem sokszor csináljuk, átlag kéthavonként egyszer. Avagy szerepel ilyen feladat: Nyissák ki a füzetüket úgy, hogy annak jobb és bal felére együttesen rárajzolhassák Magyarország határait és rajzolják bele II. Szoliman szultán összes hadjáratait. Gondolkozzanak hányszor járt nálunk; minden útjának főbb állomásait és végpontjait jelezzék, azok mellé írjanak évszámot és minden utat más-más vonallal (eredmény, szaggatott, keresztekkel stb.) jelezzenek. Egy ilyen dolgozatra 25—30 percet engedélyezek és hangsúlyozom, hogy nem cifra rajzot, de megbízható vázlatot kérek. Ezzel gyakorlom a rajzkészséget is. Szertáramban találtam egy csomó ú. n. néma térképet hazánkról. Ezeket is felhasználtam ilyen felelésekre. Az volt pl. egyszer a feladat: Jelöljék meg a térképen a török időkben szereplő legnevezetesebb várak helyeit. Aki évszámot tud a vár ostroma idejéről, írja a helynevek mellé. Az ilyen feleltetések kétszeresen szemléletessé teszik tanításaimat. Ezzel elérkeztem végre a szemléltetéshez.

Ezt nemcsak a népiskola célja követeli meg különösképpen, hanem utasításunk is meghagyja, hogy használja fel a tanár a térképet és a reprodukáló technika minden hozzáférhető eszközét. Mikor még diák voltam, egy fiatal, agilis tanár kezébe került a nemzeti történelem. Élvezettel hallgattam tanításait, jól emlékszem azokra, de arra is, hogy soha, de soha nem szemléltetett semmit. Nekünk megvannak Márki Sándor szemléltető táblái a nemzeti történelem tanításához. A hetes már a tízperces szünetben beviszi az osztályba a vonatkozó anyagot. Magyarázat közben utalok a képre. Óra után a hetes kifüggeszti az osztályban a 4—5 drb. képet. Parancs, hogy azt nézze meg mindenki; vannak persze mindig egyesek, kik nem követik a parancsot. Az újabb órára megint leveszi a hetes ezeket a már látott képeket, hogy én azokat óra után elvigyem, a hetes pedig megkapja az újakat kifüggesztésre. Bemutatom mindig azokat a színes fali képeket is, miket a Tanszermúzeum készítettett (összesen 20 drb.) a népiskolák számára. Megszereztem az *Ósi erény* c. gyűjteményt, amely mappába gyűjtve kronológikus sorrendben 50 képben vonultatja fel hazánk történetét. Ezeket slőjd-órán a tanár vezetésével nagy részben már bekeretezték és a folyosókra kifüggesztették. De megszereztem még egy példányban ezt a gyűjteményt szöveges kísérettel, melynek címe *Nemzeti dicsőségünk*. Ez egy hatalmas albumalakú könyv. Gyenge fizikumú hetesnek elég minden

órára elővennie. Ezt az osztályban őrizzük, mert majd minden órán szerepel. Ezekkel a képekkel, meg a tulajdonunkban lévő diapozitív-képekkel igyekszem eleget tenni az Utasítás ama pontjának is, hogy növendékeinket vezessük be a „műélvezetbe“. Mert ezek a képek (különösen az *Ósi erény* 50 képe) mind neves művészek festmény-reprodukciói. Utalok arra, hogy ezek egy részét láthatták és megnézhetik eredetiben is kirándulásainkon a Szépművészeti Múzeumban.

Mikor most nemrégiben készültem bemenni egy történelmi órára, észrevettem, hogy a folyosószakaszon szinte együtt van képben mindaz, amiről magyarázni akarok. Az egység volt: V. László, Mátyás trónrajutása, háborúja. A falon ott függött Székely B. képe: V. László udvara. Wágner S.: Dugovics Titusz hősi önfeláldozása. Tornyay: H. János halála. Gyárfás: V. László esküje Temesvárott. Benczur: Hunyadi László búcsúja. Madarász: H. László a ravatalon. Wágner: Mátyás legyőzi a cseh Holubárt. Wágner és Ligeti: Hazatérés vadászatról Vajdahunyad várába. Koroknyai: Mátyás király Bécs előtt. — A csekélylétszámú osztályt kivettem a folyosóra és magyarázattal kezdtem az órát a képeknél. Közben feleltettem is, mert ott volt a falon nem messze Matejko képe is: A várnai csata. Az óra tetszett a fiúknak. De még felvettem a kérdést: Minden kép alkalmas lenne ezek közül népiskolai szemléltetésre? Nehezen akarták kitalálni, hogy Székely Bertalanét még nekikvalónak sem találom, mert a táncosnők egy kicsit túllenge ruhában vannak. Erre az egyik növendék megjegyezte, hogy ő látta ezt a képet egy tankönyvben és ott csak a kép első fele volt lerajzolva. No lássák mondom: Jól gondoljuk meg, a népiskolában mit szemléltessünk. Va gy is tanításaimban ahol erre alkalom kínálkozik, már érintem a történelemtanítás népiskolai módszerének a tanítását is, mellyel legalább hat órán keresztül foglalkozunk. Részben a szemléltetést szolgálják mindazok a történelmi szakmunkák, melyek vonatkozásban vannak egy-egy tanításunkkal. Az első órára pl. beviszem *Csánki* könyvét: *Árpád és az Árpádok. Hóman Bálint és Zichy István* könyvét... vagy *Németh Gyula* 1930-ban megjelent művét, a magyarok őstörténetére vonatkozót. Ezeket a szaktanári könyveket is már az óra elején viszi be a hetes, úgy mint a képeket, hogy forgathassák is a tanulók, különösen aki jobban érdeklődik a tárgy iránt. Úgy a könyvek szerzőjét, címét, mint az *Ósi erény* képeinek festőit és a képek címét be kell írják a füzetükbe, mert ezeket kérdezgetem.

E bevitt könyvek bemutatásakor kerül sor egyes forrásolvasmányok részleteire is. Nem tudok erre 3—4 órát szentelni, mint ahogy azt az újítás kívánja. Örülök, ha *Rogerius* Siralmas énekéből 5—8 percig olvashatok, vagy felolvasatom *Kézai* ama részletét, mely tankönyvünkben is benne van, hogy úgy várta Habsburgi Rudolf Kún Lászlót „mint az istenét“. Legutóbb *Galeotti* Marzio könyvét mutattam be Mátyás királyról, elolvasva belőle egy-két részletet. Eddig összesen 25—30 ilyen művet mutattam be. Persze csak az alapvető munkákat viszem be az óráimra és azt, ami megvan. Ami nincs meg,

de fontos munka, azt a tankönyv szélére, a vonatkozó helyre íratom. Néha beszedem a füzetet és átnézem, jól írták-e le a neveket. Sokan pl. Szegfűt írnak Szekfü helyeti. Azt még nem mondtam, hogy a tanév elején a 2. órán bevitettem őket szertáramba is és ott megmutattam a nagy alapvető történelmi munkákat (*Szilágyi, Hóman—Szekfü, Századok, Archaeologiai Értesítő* stb. köteteit).

Állandóan buzdítom növendékeimet olvasásra és arra, ha találnak újságcikket, mely történeti vonatkozású (ásatás v. más effélékről szól, vágják ki, hozzák el. Ebből gyűjteményt állítunk össze. Egyes cikkeket kiakasztunk a táblára. Tanári szakkönyvtáram is rendelkezésére áll a növendékeknek. És egyesek szorgalmasan használják is. Természetesen kérdésekkel meggyőződöm arról is, hogy tényleg olvas-e az érdeklődő fiatalember és nem csak a túlbuzgalmat akarja mímelni. Múzeumot nem létesítettünk, ha mindjárt ajánlja is az utasítás és van is néhány régiségünk, pénzdarabunk; inkább szerencsés helyzetünknel fogva (miután a fővárosban vagyunk), mi járjuk a múzeumokat és a bő helyi vonatkozásokat is felhasználjuk (hisz nemzetünk története elválaszthatatlan Budától). De ismét csak hangsúlyozom és ismétlem: erre is kevés az idő. Minden jószándék és igénykés szinte hasztalan, hogy csak meg is közelíthessük azt az eszményt, amit az utasítás mint megvalósítandót elénk tűz. De mindenestre állandóan törekszünk feléje és hogy milyen módon: legalább nagyjából próbáltam felvázolni, kerülve minden színt, pátoszt. De mielőtt befejezném előadásomat, felelnem kell arra is, hogy milyen változtatásokkal lehetne ezen az időhiányon segíteni addig is, míg több időt nem küzdenek ki az illetékesek a nemzeti történelem tanítására.

Erre behatóan válaszolni megint egy külön tanulmánnyal lehetne csak. De röviden is elő lehet adni az erre vonatkozó elgondolásokat. Amíg az óraszámot növelni nem lehet és amíg meg nem valósítható a hat évfolyamos tanítóképző, ahol a nemzeti történelemnek legalább két órát kell még kapnia, addig nem kellene külön egyetemes és külön nemzeti történelmet tanítanunk. Lenne csak történelem, melynek központja és tengelye a nemzeti történelem. Az I. osztály anyaga lezárulna a római birodalom bukásával. A II. osztály kezdődne a népvándorlás korával és vele a rokonfajú lovas népeknek és hazánk földjének bővebb történetével és tartana a találmányok és felfedezések koráig. A III. osztály anyaga lenne a találmányok korától egészen a Szent Szövetség és az újabb forradalmak korszakáig. A IV. osztály anyaga kezdődne innen és tartana napjainkig, A négy évfolyam történelem-tanításában nem veszne el nemzeti történelmünk, sőt meg lehetne így oldani még az egyetemes történelem némi redukcióját is. Egyedüli nehézséget talán a tankönyvkérdés okozna. De ne feledjük, hogy mi nem akarunk egvelőre többet tanítani a nemzeti történelemből, mint amennyit eddig tanítottunk. Mi csak az eddigi egyetemes történelemből beolvasztott nemzeti történelmi anyagot akarjuk azzal a részletesebbel pótolni, amit a IV. osztályban tanítunk. Így nem tanulják növendékeink kétszer a

nemzeti történelmet, hanem egyszer, de sokkal alaposabban és több idő is juthatna a tanultak megerősítésére vagyis az ismétlésre.

Meg kellene venni már a II. osztályban a nemzeti történelmi kézikönyvet is és párhuzamosan használni a II., III. és IV. évfolyamban. Ha pedig a III. évfolyamos anyagban eddig szereplő, de nem odavaló társadalmi fejlődés ismeretét is kiküszöbölhetnénk, akkor ennek helyébe bele lehetne illeszteni a nemzeti történelmünkben hiányzó ama részt, amelyet évekkel ezelőtt Rozsonday Károllyal együttesen mint fontos kiegészítő részét a nemzeti történelmünknek már sürgettünk. — Hogy pedig végre megfelelő tudással rendelkező növendékanyagot kapjunk az I. osztályba, a lehető legsürgősebben be kellene vezetni az előzetes felvételi vizsga rendszerét, miután a prezentált jeles osztályzatokban, miként hallottuk is, sajnos nem bízhatunk. Ha fontos a tanítóképzőben a testi ép alkat, amely nélkül senki felvételre nem számíthat, a hallásérzék precizitása és a színérzék megbízhatósága, akkor úgy hiszem éppen olyan fontos annak a felülvizsgálása, hogy tud-e a felvételre jelentkező legalább megközelítőleg helyesen írni, olvasni, rendesen számolni és a nemzeti ismeretekből legalább annyi tudást felmutatni, amennyit követelményül a népiskola tanterve és utasítása az elemi iskolát végzett tanulóknak előír.

Mesterházy Jenő.

A Magyar Tanítóképző vázlatos története.

— Második közlemény. —

1890—1911. Abból, hogy a *Magyar Tanítóképző* az egyesület tulajdonába ment át, a változások egész sora következett. Azontúl Budapesten jelent meg s az V. évfolyam első száma már innen ment szét. Megváltozott a külső alakja: a folyóiratok megszokott nyolcadrét alakját vette át. Véglegesen havi folyóirattá alakult; a nyári szünet kivételével minden hónapban megjelent. Az egyesület tagjai ezentúl évi 4 frt. tagsági díj ellenében kapták. Ami igen fontos, lényegesen megnőtt a terjedelme. Egy-egy száma rendszerint négy íven jelent meg. Egy-egy évfolyama tehát 40, sőt voltak évek, amikor ennél is több (pl. 1894-ben 44^{3/4}) ívet tartalmazott. Ezzel a legterjedelmesebb hazai folyóiratok sorába lépett. Életképessége, fennmaradása ettől kezdve többé nem kétséges. Mögötte van az Egyesület a maga szervezett tagállományával. Sőt, amint alább látni fogjuk, a rendszeres állami támogatás csatornáit is hováhamar megnyiták. Évfolyamai most már a biztosabb jövő képét tükrözik. Ezentúl is küzdenie kell a nemtörődomséggel és sokak részvétlenségével, de talaja szilárd és optimizmussal tekinthet a jövőbe. Kár, hogy azok, akiknek beleszólásuk volt, a külső megjelenésére nagyobb gondot nem fordítottak. Nyomása jó, betűi szépek ugyan, de

a papírosa további évtizedeken keresztül is egészen csekély értékű, silány papíros. Ez mindenesetre hiba, mert egy folyóirat megkedveltetésében, olvasók szerzésében a tetszetős formának, a külső megjelenésnek is része van.

De a Magyar Tanítóképző nemcsak külsőleg, hanem belsőleg is előnyösen megváltozott. Szerencsének lehet mondani, hogy az egyesület választása, amikor szerkesztőt keresett, Nagy Lászlóra esett. Az 1890 augusztusában megtartott első közgyűlésén ugyanis az addig ideiglenesen megbízott szerkesztőt főtítkárrá és végleges felelős szerkesztővé választotta és szerkesztőtársakként újból Hetey Gábort és dr. Herrmann Antalt adta melléje.

Nagy László neve édesatyja munkássága révén ismert név volt. Édesatyja a nagykőrösi ref. tanítóképző igazgatója, majd Pestvármegye tanfelügyelője volt, ki nevét népoktatási körökben a beszéd- és értelemgyakorlatok tanítása terén kifejtett úttörő munkásságával tette ismertté. Nagy László maga ugyan már 32 éves volt, amikor szerkesztővé választották, de akkor állott tanítóképzői tanársága kezdetén. Előbb középisk. tanári minőségben szolgált. Nyugtalan, agilis természet, telítve kezdeményező és alkotó erővel. Őt soha sem elégitette ki az, amit készen talált. A közügyek iránti erős érdeklődés lelkének egyik alapvonása volt. E mellett roppantul munkabíró, főtítkár és szerkesztő egy személyben, holott egy kezdő egyesületben a tisztviselőknak ugyancsak sok dolguk akad.

Nagy László nemes becsvágygal fogott a szerkesztéshez. A folyóirat feladatát és a maga szerkesztői hivatását igen eszményien fogta fel. Az ő szemében a M. T.-nek nemcsak összekötő kapocsnak, a képzői tanárok szellemi érintkezése helyének kell lennie. Ennél sokkal nagyobb feladatot kell betöltenie. A tanítóképzés a kilencvenes évek elején még nagyon heterogén volt. Nagyok voltak a különbségek képző és képző között. Nagy László a M. T. legfőbb hivatását abban látta, hogy a tanítóképzőket fokozatosan az egyöntetű és egyenletes fejlődés és felvirágzás útjára terelje.

E nagy cél érdekében fejtette ki az V. évfolyam első számában *Tájékoztatóul* címen szerkesztői programját. Ez a program lényegében az első szerkesztő által megjelölt vágányokon halad, mégis sokban lényegesen felette áll az első programmnak. Tisztultabb, öntudatosabb és szakiskolaszerűbb. A három principális munkaterületet a lap számára ő is elfogadja. Szerinte is a *tanítóképzés*, a *népoktatás* és a *tanfelügyelet* kérdéseivel kell a M. T.-nek foglalkoznia. De az egyéb középfokú iskolákkal (közép-, polg. iskolák stb.) való foglalkozást már csak érdeklődési s nem művelési feladatnak jelenti ki. A közép- és polg. iskolai oktatás fejlődését csak azért kell figyelemmel kísérnünk, mert ezen iskolák szolgáltatják számunkra a tanulókat. Az adott program másik értéke abban van, hogy a megjelölt feladatokat, illetőleg munkaterületeket nemcsak odaveti, de iparkodik azokat egy magasabb gondolatkörből levezetni és szükségképeniségükről meggyőzni. Logikailag talán kifogásolható, hogy a szintézis nem tökéletes, a gondolatok helyenkint lazán függnek össze,

de az elmerülő tekintetnek a logikai lazaság mögött is észre kell vennie az egységes képet. További és legnagyobb értéke a programmnak: a részletekbe hatolás. A fogalmi kategóriákon belül felsorolja a részletkérdéseket is. Amint alább látni fogjuk, kivált a tanítóképzés kategóriáján belül, a kérdéseknek olyan gazdagságát sorakoztatja fel, amely felsorakoztatás méltán megérdemli bámulatunkat.

A jelzett három munkaterület közül a M. T.-nek kiválóképpen a *tanítóképzéssel* kell foglalkoznia. A tanítóképzés fejlődésének minden mozzanatát figyelemmel kell kísérnie, a vitás dolgokat megbeszélnie, eszméket felvetnie és forgalomba hoznia s mindazon anyagot, amely ttóképzésünkre vonatkozik, vagy annak fejlődésére üdvösen hat, össze kell gyűjtenie és felhasználnia. A tanítóképzéssel kapcsolatos feladatoknak ezen általános megjelölése után a részletekre tér át. Ki kell terjeszkedni a tanítóképzés pedagógiai, szervezeti és adminisztracionális ügyeire egyaránt. Közülük természetesen a pedagógiai ügyekkel való foglalkozás lesz a legterjedelmesebb. Ilyen tanítóképzői ped. problémák: az általános és a szakképzés viszonya, különbség a tanítók és a tanítónők képzése közt, a gyakorlóiskola szervezete, a gyakorlati kiképzés, az egyes tárgyak helye és térfoglalása a tantervben, az egyes tárgyak anyaga és módszere, a tantárgyakhoz metodikai utasítások. Minthogy ezekkel a problémákkal kollektív módon csak úgy lehet foglalkozni, ha a különböző viszonyú tanítóképzők és tanárok egymást kölcsönösen ismerik, a M. T. közölni fog ismertetéseket, tudósításokat mind az állami, mind a hitfelekezeti tanítóképzőkről, azok szervezetéről, állapotáról, működéséről. Ebben még a tanárok megélhetési viszonyainak ismertetésére is kiterjeszkedni szándékozik. Be fogja mutatni, a lehetőséghez képest ábrákon is, az egyes intézetek épületeit, azok elhelyezését, berendezését, kertjét, tanügyi felszerelését, a gazdasági kiképzést. Tudósításokat fog közölni az intézetek életének nevezetesebb eseményeiről, fejlődési mozzanatairól. A jelenen kívül kiterjeszkedni szándékozik az egyes intézetek multjának ismertetésére s ily módon azok monografiáinak összeállítására. Hogy pedig az olvasók látókörét tágítsa, feltett szándéka, hogy a hazai tanítóképzés mellett a külföldi tanítóképzést, kivált a kultúrnemzetek tanítóképző rendszerét és eredményeit is bemutatja.

A tanítóképzés szervezeti és tanügyközigazgatási kérdései közül a következőket sorolja fel Nagy László mint olyanokat, amelyekért a M. T. síkra fog szállani: a tanítóképzésnek törvény útján való rendezése, a tanulók előképzettsége és felvétele, a tanítóképesítés, a ttóképző-int. tanárok képzése, az áll. tképző-int. tanárok kinevezése és szolg. szabályzata, a tanárság anyagi helyzete, a felekezeti tanárok nyugdíjügyének rendezése, az igazgatás kérdése, a tanítóképzők szakfelügyelete, a képzői tanárok és igazgatók népoktatási iskolalátogatása.

Minthogy pedig a M. T. nem szakíthatja ki magát közoktatásügyünk összefüggő láncolatából s kivált a népoktatást, amelyben

léte gyökerezik, elhagynia nem szabad, második fő munkaköre a *népoktatás* lesz. E körből gyakorlati értékű nevelés- és oktatástani fejtegetéseket fog közölni, amelyek a nép- és gyakorlóisk. tanítók által közvetve vagy közvetlenül is felhasználhatók; arra is törekedni fog, hogy a tanítóképzés és a népoktatás összekötő szálait felfedje és kimutassa, hogy az egyiknek hibái és előnyei milyen módon és mértékben irányítják a másikat a fejlődését.

A *tanfelügyelet* kérdéseivel meg azért kell a lapnak foglalkoznia, mert a tanítóképzés és a tanfelügyelet szorosan összefüggnek. A tanítóképzők mint népoktatási intézetek még a tanfelügyelők felügyeleti körébe tartoznak. Működésük is párhuzamos, amennyiben a tanfelügyelők folytatják és befejezik a tanítóképzők megkezdett munkáját a már működő tanítók oktatása által. A M. T.-ben tehát szóba hozandók a tanfelügyelet időszerű kérdései.

Végül, hogy a lap teljes munkát végezzen, kötelességévé teszi még a szerkesztő, hogy olvasóit a tanítóképzésre, népoktatásra és a neveléstudományra vonatkozó bel- és külföldi szakirodalomban alaposan tájékoztassa.

Az elmondottakban részletesebben ismertettük Nagy László szerkesztői munkatervét. Tettük ezt egyrészt azért, mert ez az első pragmatikusan kifejtett, a legkisebb részletekre is kitérő, teljes tudatossággal felépített szerkesztői program; másrészt azért, mert ez munkánkat a továbbiakban meg fogja könnyíteni: a későbbi szerkesztők munkatervében majd csak az eltérő vonásokat, különbségeket kell kiemelnünk.

Ezzel a gazdag szerkesztői munkatervvel vágott neki a M. T. az új érának. A munkaterv természetesen ezúttal is megszabta a folyóirat beosztását. Kezdeti tétovázás után hét rovattal indult új útjára. Ezen a hét rovaton az alatt a 16 év alatt, amíg a M. T.-t Nagy László szerkesztette, csak annyiban esett változás, hogy egyes rovatok hol megszűntek, hol újból felbukkantak. A hét rovat, amely között a cikkek eloszlottak, így következett: 1. Tanítóképzés; 2. Népoktatás; 3. Intézetek ismertetése, vagy egyszerűen Ismertetések; 4. Irodalom; 5. Egyesületi élet; 6. Okirattár; 7. Vegyesek.

Természetes, hogy az első rovat volt a legtartalmasabb s a lap nagyobb részét foglalta el. Évek folyamán ebben a rovatban annyi módszertani cikk jelent meg, hogy össze lehetne állítani belőlük a tanítóképzői pedagógia metodikai részét. A tanítóképzés szervezeti kérdéseivel is rengeteg cikk foglalkozott. Se szeri, se száma a reformjavaslatokat tartalmazó értekezéseknek.

A népisk. tárgyak tanítási módszerével foglalkozó cikkek, köztük tanítási tervezetek és vázlatok is, az országos és megyei tanítóegyesületek gyűléseiről, az Eötvös-alapról, a tanítói árvaházakról szóló tudósítások, a külföldi népoktatás szervezeti és egyéb változásairól szóló értesítések természetesen a *Népoktatás* rovatba kerültek. Ezt a rovatot a szerkesztő 1903-ban megszüntette, de mint-hogy népoktatási ped. cikkeket azután is hozott, azokat az első főrovatba helyezte el. Érdekes és 8 éven át meglevő rovata volt a

lapnak az Ismertetések. Ezzel a szerkesztő a hazai és külföldi tanítóképzők ismertetését illető ígéretét kívánta beváltani. Sorra ismertette benne a hazai áll. tanító- és tanítónőképzőket, Ausztria, Német-, Svéd-, Franciaország, Belgium, Anglia stb. tanítóképzését. Ezekkel az ismertetésekkel került bele a M. T.-be az illusztráció, mert a szöveget képek, épülettervek kísérték. Volt olyan évfolyam, amelyben ennek a rovatnak a révén harmincnál több illusztráció jelent meg (1893). Mikor 1898-ban a rovat anyaga kimerült, a szerkesztő a rovatot megszüntette.

A lap Irodalom rovata sokszor aránylagosan szegény volt. Megtörtént, hogy néha egy-egy külföldi könyvről vagy folyóiratról is megemlékezett. De vannak egész évfolyamok, amelyekben ilyen ismertetés nem fordult elő. Azt kell tehát mondanunk, hogy ez a rovat inkább csak a hazai könyvek és lapok ismertetésére szorítkozott, de ezt is nagyon fogyatékosan végezte s ugyancsak ferde képet nyerne, aki akkori ped. irodalmunkról a M. T.-ből akarna tájékozódást szerezni.

Az Egyesületi élet mindig eléggé meg volt tömve közleményekkel. Itt közöltettek nemcsak az egyesületi gyűlések jegyzőkönyvei, de a különböző kérelmek, fel- és meghívások, indítványok, olykor emlékiratok, az elhunyt tagtársakról rövid méltatások s megemlékezések, igazgatók, tanárok személyi ügyei, jubileumai, tisztelgések, az egyesület által indított mozgalmak hírei stb. Ez a rovat rendkívül mozgalmas, eleven egyesületi élet képét tükrözi.

Az Okirattár esetről-esetre hozta a tanítóképzésre vonatkozó általános érdekű rendeleteket.

A Vegyesek rovata megmaradt addigi élénkségében. Széles körre terjedő híreket hoz, a tanítói intézmények, a népiskola és a tanítóság körében előforduló fontosabb eseményekről beszámol. Néha a külföldi tanítóképzés eseményeiről is megemlékezik. Általában a rovat hírei arról győzik meg a figyelmes olvasót, hogy ezekben az években még elég szoros volt a kapcsolat a tképzői tanárság és a tanítóság között.

A felsorolt rovatok közül a Tanítóképzés, Irodalom, Egyesületi élet, a Vegyesek és a kilencvenes évek elején a Népoktatás egy számból sem hiányoznak. Ezek tehát törzs-rovatoknak tekinthetők, a többi rovat alkalmyszerűen volt meg. A cikkeket a szerkesztő nem mindig a megfelelő rovatba helyezte. Különös pl., hogy a közgyűlések jegyzőkönyveit, a titkári és pénztárosi jelentéseket következetesen a Tanítóképzés rovatban közölte, holott ezeket az Egyesületi életbe kellett volna tennie. Az is megtörténik, hogy választmányi ülésről szóló tudósítás a Vegyesek rovatában jelenik meg. Megnehezítette a szerkesztő elosztó munkáját, hogy a lapnak nem volt olyan rovata, ahová a nem szorosan tanítóképzői vagy népoktatási pedagógiával foglalkozó cikkeket helyezni lehetett volna. Innen van, hogy gyermektanulmányi, pszichológiai, neveléstörténeti, általános didaktikai vagy pedagógiai értekezések hol a Tanítóképzés, hol a Népoktatás rovatba kerültek. Ez mindenesetre szépséghiba egy olyan is-

kolatípus folyóiratában, amelynek a neveléstudomány művelése a jellegzetes vonása s amelynek folyóiratában arra kellett volna példát mutatnia, hogy hogyan kell a cikkeket a rovatok között úgy elosztani, hogy ez az elosztás a neveléstudomány tudományos tagozásának is megfeleljen. É bajon a szerkesztő 1901-ben oly módon segített, hogy Elmélet címen új rovatot honosított meg. Érdekes, hogy ezt a rovatot 1890-ben, tehát szerkesztői tisztének első esztendejében már szerepeltette, de azután több mint egy évtizeden át elejtette. 1901-től kezdve tehát ide kerülnek mindazok az elméleti cikkek, amelyek nem a szorosan vett tképzői pedagógia valamely kérdésével foglalkoztak.

A lap fenntartása az első években az egyesületnek sok gondot okozott. A lap 1890-ben 37 $\frac{1}{2}$ íven, a következő években még többen jelent meg. Az addiginak tehát kétszeresére nőtt. A terjedelem növekedésével növekedtek az előállítási költségek. Amíg a lap magánkézen volt, az összes bevételeket a közlöny fenntartási költségeire lehetett fordítani, az egyesület megalakulása óta azonban az ügyviteli kiadásokat s később a tisztviselők tiszteletdíját is a tagdíjakból kellett fizetni. A tagok száma pedig nem gyarapodott olyan rohamosan, hogy az előállított kiadási többletet fedezhette volna. Ugyanis 1890-ben az egyesületnek még csak 220 tagja volt, akik közül csak 153-an fizették meg a tagdíjat. A tagdíjak késedelmes befizetése, sokak részéről teljes elmaradása miatt a további években is állandóan panaszkodnak az egyesület pénztárosai.

Tagok, előfizetők toborzása érdekében az egyesület és a szerkesztőség jelentős erőfeszítéseket tett. Az V. évfolyamban (1890) többször s a következő évfolyamok első és utolsó számaiban a szerkesztő lelkes felhívásokat tett közzé, amelyek az el. és polg. tanító(nő)képző-intézetek tanárait, a népiskolák tanítóit, a tanítóegyesületeket, a tanfelügyelőket az egyesületbe való belépésre szólították fel. Több alkalommal ezeket a felhívásokat külön lenyomatban gyűjtőív kíséretében szétküldték az összes tanító(nő)- és kisdévonő-képzők igazgatóságaihoz, az összes ált. (helyi, járási, vármegyei) tanítóegyesületekhez és tanfelügyelőségekhez. A VIII. évf. (1893) első számát előfiz. felhívással 600 példányban küldték szét azoknak az áll. és felekezeti tképző-int. tanároknak, tanfelügyelőknak, akik még nem voltak tagjai az egyesületnek; számos tanítóegyesületnek, fővárosi és vidéki tanítónak. A propagandának több egyesület és tanító belépése lett a következménye. Érdekes, hogy az egyesület tagjai közt miniszteri tisztviselők is voltak. Maga az akkori ügyosztályfőnök, dr. Axaméthy Lajos min. osztálytanácsos is 1894-ben az egyesület tagjai sorába lépett.

Természetes, hogy a felhívások elsősorban a tanító(nő)képzőkben működő oktatóknak szólottak. Az akkori képzői tanárságnak ugyanis alig egy harmada támogatta a lapot és az egyesületet. A pénztáros 1890-ben panaszoja, hogy a tanító(nő)képzők köréből csak 201 tagja van az egyesületnek, holott a képzőknél működő tanárok, tanítók száma 685! Most és később is kivált a hitfelekezeti

képzők hiányoztak. Míg az áll. képzők köréből 180 tagja volt az egyesületnek, a hitfelekezetiek részéről csak 21. Ez a szám később is csak nagyon lassan emelkedett. Egy évtized múlva, 1900-ban pl., mikor a tagok száma már 337-re szaporodott, még mindig csak 52 a hitfelekezeti képzői tanárok, gyak. isk. tanítók száma. Pedig az egyesület és annak körén belül a M. T. kezdetől fogva egyetemlegesen szolgálta a tanítóképzői tanárság és a tanítóképzés ügyét.

Az egyesületi tagdíjakból eredő bevétel kezdetől fogva kevésnek bizonyult a lap költségeinek fedezésére. 1890-ben pl. maga a szerkesztő 72 frt.-tal járult hozzá a hiányok pótlásához. Ily körülmények közt az egyesületnek az államhoz kellett segítségért fordulnia. A M. T. bővítésére, illetőleg költségei egy részének fedezésére az egyesület már 1890-ben 800 frt. államsegélyt kért. Fedezet hiányában nem kapta meg. A következő év novemberében küldöttség tiszteleggett gróf Csáky Albin közokt. miniszternél s akkor az anyagi támogatás kérdése is szóba került. Ennek meg is lett a foganatja, mert a kormány 400 frt. segélyt utalt ki a lap ívtöbbletei nyomdai költségeinek fedezésére. 1891-ben tehát megkezdődött a M. T. anyagi támogatása s azóta sem szűnt meg. Az egyesület vezetősége a következő évben újabb kihallgatáson jelent meg s többek közt a segély felemelését is kérte. Ez alkalommal már azt is felhozták, hogy a folyóirat színvonalának tartása és fokozása érdekében a cikkek íróit tiszteletdíjban kellene részesíteni. A többször megismételt kérés eredményeképp a kormány a segélyt 1894-ben 600 frt.-ra emelte, amiből 1895-től évi 700, 1898-tól évi 800 frt., 1900-tól pedig évi 1600 kor. lett.

A M. T. kiadása így a kis taglétszámú egyesületben is biztosítva volt. Egy folyóiratnak azonban nemcsak nyomtatási és szétküldési költségei vannak, de gondoskodni kell a szerkesztő és az írók díjazásáról is. A szerkesztő tiszteletdíjáról a gondoskodás egészen eredeti módon történt. Az egyesület vezetősége Méhner Vilmos tekintélyes kiadócéggel olyan értelmű szerződést kötött, hogy a cég minden tag és előfizető után 3 frt.-ot kap, s ezért köteles lesz a M. T.-t évenként 25-ívnyi terjedelemben megjelentetni és a szerkesztő tiszteletdíja fejében 150 pengőt, valószínűleg félévi részletekben, az egyesület pénztárába befizetni. A 25 íven felüli íveket az egyesület külön fizetni tartozik. Ebből kettő következik. Egyik, hogy a szerkesztő díjazását az egyesület a kiadóra hárította át. Másik, hogy 25 ívnyi terjedelemben a lap biztosítva volt, s az államsegélyre azért volt szükség, hogy az évi ívtöbbletnek is fedezete legyen. Az egyesület a szerkesztő tiszteletdíját 50 frt.-tal évi 200 frt.-ra pótolta ki. A Méhner-cég, úgy látszik, nem sokáig bírta ki ezt a szerződést, mert a második évben felmondta. Így a M. T. csak az 1890 és 1891. évben jelent meg a Méhner-cég kiadásában. De a következő évre hasonló feltételek mellett sikerült új szerződést kötni. A Singer és Wolfner-cég vállalkozott rá. E szerint a cég számonkint $2\frac{1}{2}$ ív kiadására kötelezte magát, amiért 270 tag után à 3 frt.-ot kapott. Az ívtöbbletért ívenként 24 frt.-ot számított. Minthogy pedig a tagok

száma megnőtt, sőt emelkedés is várható volt, a szerkesztő tiszteletdíja fejében évi 300 frt. fizetésére kötelezte magát. Ez a szerződés évtizedekre biztosította a lap kiadását és a szerkesztő díjazását. Ámde ezért áldozatot kellett hozni. Megsínylette a lap külső kiállítása, főleg papirosa. Évtizedeken keresztül egészen silány papirosra nyomtatták. Mintha a kiadó itt akart volna kárpótlást szerezni azért, hogy a szerkesztői tiszteletdíjat felajánlotta.

A cikkírók jóideig díjazásban nem részesültek. Az írói díjak lehetősége a bevételek fokozódásától, vagyis a tagok számának emelkedésétől függött. A taglétszám pedig, amint már jeleztük, felfelé gyengén irányuló mozgást mutatott. A pénztáros 1893-ban a írók díjazására 400 frt.-ot irányozott elő, de év végére ez az összeg egyébre kellett. Így történt a következő években is. Csak 1896-ban, amikor a tagok száma már közel volt a 300-hoz (291), történt, hogy a nov. választmányi ülésből háromtagú bizottságot (szerkesztő, főtítkár, pénztáros) küldöttek ki azzal a megbízatással, hogy az 1896-ban megjelent cikkek díjazásának kulcsát állapítsa meg. A bizottság a következő év januárjában tartott választmányi ülésen jött is javaslatával, melyet elfogadtak s a pénztáros utasítást kapott, hogy a díjakat szolgálta ki. 258.25 frt.-ot osztottak ki, de hogy mi volt a kulcs s az írók hasábonkint mit kaptak, nem tűnik ki. A következő évről azonban a cikkek díjazását illetőleg egészen tiszta képet nyerünk. Az újból kiküldött hármast bizottság elfogadott javaslata szerint az íróknak hasábonkint 70 kr. járt. Kiosztottak 285.60 frt.-ot. Nem minden cikk esett azonban díjazás alá! Az író első dolgozata, a kisebb terjedelmű hozzászólások, a polemikus érdekből írt cikk, az anyagi javadalmazásra vonatkozó felszólalások, a szerkesztőnek szerkesztői minőségben írt cikkei, a helyi mozgalmakról szóló értesítések nem díjaztattak. Ehhez egy következő évi választmányi határozat meg hozzátette, hogy a nem önálló tanulmány alapján írt, vagy első ízben nem a M. T.-ben megjelent dolgozatok, az egy lapnál rövidebb terjedelmű cikkek s a főtítkárnak hivatalos iratai sem eshetnek díjazás alá. Ezzel hosszú időre megadattak az írók díjazásának szempontjai. Ha még hozzátesszük, hogy az írói díjakat 1900-tól kezdve hasábonkint 1 koronában határozták meg, azt is megállapíthatjuk, hogy az írói díjak ügye hosszú időre dűlőre jutott.

A megindult lapot az egyesületi tagok és olvasók élénk érdeklődéssel kísérték. A szerkesztő, egyúttal titkár az első évben majd minden választmányi ülésen a lapról is beszámol. Mikor az új formában az első szám megjelent, a választmány annak tartalmas és célszerű kiállításáért a szerkesztőnek elismerését fejezte ki. Néhány év múlva pedig a főtítkári jelentés jogos önértékeléssel állapította meg, hogy a szerkesztő buzgalma és a tagok munkálkodása a lapot nemcsak terjedelemben, de tartalmasságban is a hazai tanügyi folyóiratok elsői közé emelték. A szerkesztő buzgalma valóban minden elismerést megérdemel. Az alakuló közgyűlés ugyan *Hetyey Gábor* és dr. *Herrmann Antal* személyében szerkesztőtársakat adott melléje, de sehol sem tűnik ki, hogy ezek a szerkesztőtársak miben voltak a fele-

lős szerkesztő segítségével. Nevük 1893-ban véglegesen le is került a M. T. címlapjáról. Bizonyosra vehető, hogy mint azután, addig is Nagy László egyedül látta el a szerkesztéssel járó összes teendőket. Csak az 1895. év vége felé szorult segítségre. Az 1896-ban megtartott II. Orsz. Egyetemes Tanügyi Kongresszus főtítkárává választották és a kongresszus előkészítése igen elfoglalta. Ebben az időben dr. *Málnai Mihály* és *Sztankó Béla* tanárok voltak a lap ellátásában és az egyesületi főtítkári teendők végzésében segítségére. Nem is volt éppen helyes, hogy az egyesület főtítkári és a lap szerkesztői teendőit egy ugyanazon személy lássa el. Ebből az okból, de egy alább jelzett más okból is, Nagy László 1896-ban egyesületi főtítkári tisztségéről lemondott s ettől kezdve, azt hihetnénk, egyedül szerkesztői tiszteinek él.

Nem egészen így volt. A mult század utolsó évtizedében az Egyesült Államokból útra kelt gyermektanulmányi mozgalom hozánk is eljutott. Hazánkban éppen a tanítóképzői tanárság volt az, amely a gyermektanulmányozás ügyét felkarolta. Nagy László meg éppen a legelsőik közé tartozott, akik az új mozgalomra felfigyeltek. Az első ilyen tartalmú cikk is tőle jelent meg 1896-ban a M. T.-ben.⁴ Ettől kezdve örömmel bocsátotta a M. T. hasábjait azoknak a rendelkezésére, akik az új studiummal foglalkoztak. Itt jelent meg *Pethes János*nak, gyermektanulmányi irodalmunk egyik nagyszorgalmú munkásának jelentős cikksorozata, amely rövidesen könyv alakban is megjelent,⁵ Nagy László pedig mind jobban belemerült a gyermektanulmányi irodalomba és törekvésekbe. A 90-es évek végén már az egyesületi választmányi üléseken is megszólaltatta a kérdést. Lassankint valóságos fanatikusává lett a gyermektanulmányinak. 1904-ben az egyesület győri közgyűlésén nagy előadást tartott a gyermektanulmányozásról. Sőt ekkor már ilyen irányú tevékenysége túlcsapott az egyesület keretein. Közismert tény, hogy ő indította meg hazánkban a gyermektanulmánnyal foglalkozók szervezkedését. Az ő buzgólkodására jött össze az 1903. év elején az első gyermektanulmányi értekezlet, amely még annak az évnek a derekán Gyermektanulmányi Bizottsággá alakult, s amely Nagy Lászlót ügyvivő alelnökévé választotta.

Ily módon idők folyamán Nagy Lászlónak egész érdeklődése a gyermektanulmány felé terelődött. Minthogy a M. T. szerkesztése sok munkát adott s minthogy önmagában végleg eldöntötte, hogy azontúl a gyermektanulmány ügyének fog élni, megerősödött benne a szerkesztői tisztségről való lemondás. 1904-ben a győri közgyűlésen másnemű elfoglaltságára hivatkozva kérte, hogy a szerkesztőségtől mentse fel. A közgyűlés azonban újból megválasztotta. Ekkor azt a kérését terjesztette elő, hogy adjanak szerkesztőtársat melléje. A közgyűlés kérését a választmány elé utasította. Így történt, hogy az 1905. év januárjában tartott választmányi ülésen kéré-

⁴ A *gyermekpszichologia Olaszországban.*

⁵ *Psychologia a gyermekszobában. 1899.*

sét nemcsak megismételte, hanem *Farkas Sádor* személyében szerkesztőtársat is hozott javaslatba. A választmány a javaslatot elfogadta, *Farkas Sándort* társszerkesztőül megválasztotta oly fenntartással, hogy a felelős szerkesztő továbbra is Nagy László maradjon. Minthogy a választmány határozata azonnal jogerőssé vált, a megválasztott társszerkesztő a M. T. februári számának szerkesztésében már tevékenyen részt vett. A közgyűlési megerősítés sem sokáig késett, mert az 1905. év május havában megtartott rendkívüli közgyűlés a választmány intézkedését jóváhagyólag tudomásul vette.⁶ Nagy Lászlót azonban az így megosztott szerkesztőség is akadályozta abban, hogy egész erejét új s kedvenc hivatásának szolgálatába állítsa. Végleg el volt szánva, hogy a szerkesztőségtől megváljék. Az 1906-ban Bpsten tartott közgyűlés elé terjesztette megmásíthatatlan szándékát. A közgyűlés az ismételten előterjeszteti kérést most már elfogadni kényszerült.

A közgyűlés Nagy László távozása miatt érzett sajnálkozását jegyzőkönyvében is kifejezte s a távozó szerkesztőt érdemei jutalmául az egyesület tiszteleti tagjául választotta. Ha innen, az idők távlatából tekintünk végig annak a 16 évnek a lankadatlan munkáján, a bámulat és elismerés érzelmei válnak úrrá feleltünk. A tanítóképző-int. tanárság az ő hosszú szerkesztősége alatt tanulta meg becsülni folyóiratát. Ő vetette meg a M. T. sajtóképeni alapját. Tőle származik annak lényegesen azóta sem változott alkata.

A közgyűlés ugyanakkor, amikor Nagy László lemondását elfogadta, szükségképen új szerkesztőről is gondoskodott: az eddigi társszerkesztőre, *Farkas Sándorra* bízta a felelős szerkesztői teendők ellátását. Ezzel ugyancsak tevékeny szellemű, alkotóképességű és nagy munkabírású szerkesztő kezébe került a lap, aki talán kevesebb tanultsággal, de annál élesebb judiciummal látott hozzá a munkához. Mikor 1906 júniusában átvette a M. T. szerkesztését, már érdemes mult volt mögötte. Első tanulmányai a 90-es évek vége felé jelentek meg a M. T.-ben. Már több tankönyvet is írt s az egyesületi életben is tevékenykedett. Egy cikluson keresztül (1896—98) a titkári tisztséget is betöltötte. Amikor a szerkesztést rábízták, az I. ker. képző tanára volt, amely állást két év mulva (1908. márc.) a VI. ker. áll tanítónőképző igazgatói állásával cserélhette fel.

Mint szerkesztő azzal lepte meg a folyóirat olvasóit, hogy szerkesztői programot nem adott. Először mint társszerkesztő rövid *Köszöntés-t* írt, melyben köszönetet mondott az előlegezett bizalomért s fogadkozott, hogy a közös törekvésekben, mozgalmakban tőle lehető erővel helyt fog állani. Köszöntés-ében tehát csak erkölcsi tartalom van, megfogható tárgyi megnyilatkozás nélkül. Mikor pedig a felelős szerkesztői tisztséget elfogadta, *Beköszöntő-vel* fordult az olvasókhoz. Kezdi azzal, hogy az egyesületi életben a legnagyobb jelentőségű tisztségnek a szerkesztői tisztséget tekinti. Erre rövid ön-

⁶ A rendkívüli közgyűlésre azért volt szükség, hogy a dr. *Kovács János* lemondása folytán megürült elnöki tisztség betölthessék.

vizsgálatba kezd, hogy vajon erői elegendők-e a feladatok betöltéséhez. Azután pedig egy nehézveretű értekezésbe fog bele, amelynek az a feladata, hogy tájékoztassa az egyesület tagjait arról, hogy miképpen gondolkodik ő a magyar tanítóképzés céljáról. Nem lehet célunk, de helyünk sincs, hogy az értekezés egész rapszodikus gondolatmenetét itt felfedjük. Elegendő talán annyit, hogy értekezésében bőven vannak elmés fordulatok, értékes és újszerű meglátások, de végül is 12 oldalra terjedő filozofálás, eléggé szaggatott gondolat-törtetés, bőven ömlő történelmi és társadalomelméleti reminiszenciák után ahhoz a megállapításhoz jut, hogy „a tanítóképzés csak akkor oldotta meg feladatát, ha nem kenyeret, még pedig igen sovány kenyeret kereső vagy a népiskolai studiumokat a legújabb fogásokkal megtanítani tudó tanítót nevel, hanem megoldotta akkor, ha a leendő tanító a szűkebb értelemben vett tanítás mesterségén kívül nevelni tud életre való ifjakat, még pedig nem egy elméleti s a föld rögéhez kötött néptől távol álló élet számára, hanem az előtérben, az iskola falain kívül, közvetlen a közelben zajló igazi és való élet számára” Így! Ez lehet egy tanulmány végső konklúziójaként szép és helyes célmeghatározás, de szerkesztői programmnak legálább is szokatlan. Az egyesület tagjai és a folyóirat olvasói inkább azt várták volna, hogy a szerkesztő fejtsse ki, milyen célokat kíván a folyóirattal szolgálni és milyen módokkal gondolja a megjelölt célokat elérni.

A lap szerkesztésében egyébként nagy tudatosságot s határozott tervszerűséget mutat. Nagyobb logikai rendet és észszerűbb elosztást honosított meg. Tágitott valamit a lap alkatán és keretein is. Az Elmélet rovatot állandósítja. Azonban a Tanítóképzés rovata után második helyre teszi, igen helyesen úgy okoskodván, hogy a M. T.-ben a tanítóképzés különböző kérdései a középponti, uralkodó kérdések Ezenkívül Különfélék cím alatt új rovatot nyit és honosít meg. E szerint szerkesztése idején a folyóirat rovatai a következők: 1. Tanítóképzés, 2. Elmélet, 3. Különfélék, 4. Irodalom, 5. Egyesületi élet, 6. Okirattár és 7. Vegyesek.

Az Elmélet című rovat állandósítását feltétlenül helyeselnünk kell. Tehermentesítette a Tanítóképzés rovatát és lehetővé tette, hogy ebbe a rovatba csak olyan cikkek kerüljenek, amelyek kizáróan a tanítóképzéssel, annak módszertani, didaktikai, rendtartási és szervezeti kérdéseivel foglalkoztak. Minden egyéb kérdéssel foglalkozó hosszabb cikk az Elmélet-be kerülhetett. Ez a rovat Farkas keze alatt szemmel láthatóan gazdagodott. Fejlesztésére különös súlyt vetett. Nagy László, amikor később egy cikkben Farkas Sándor munkásságát méltatja, felelős szerkesztői működéséről azt írja, hogy „a M. T.-t még tartalmasabbá tette, különösen a tudományos, elméleti rovat fejlesztésével”.⁷ Bizonyos, hogy sok értékes lélektani, gyermektanulmányi, elméleti ped. cikk jelent meg e rovatban az alatt az öt év alatt, amíg a folyóiratot Farkas szerkesztette. Külföldi író

⁷ Farkas Sándor. Magyar Tanítóképző. XXVI. évf. 439. l.

egész munkájának fordításával is találkozunk. Így jelent meg magyar köntösben *Forel* Agost *Az egészséges és beteg idegek és a szellem higiéniája* c. hosszabb tanulmánya.

Bővült Farkas keze alatt az irodalmi rovat is. A hirdetést célzó felhívásokat, értesítéseket kiselejtezte. A hazai neveléstud. irodalom termékei mellett súlyt vetett a népisk. és tanítóképzői tankönyvek kritikai ismertetésére. E rovat gazdagodásában tehát részéről a folyóirat sajtóképeni rendeltetéséhez való tudatos alkalmazkodás mutatkozik.

Szó férhet a *Különlélek* rovat létjogosultságához. Sok olyan cikk került ebbe a rovatba, amely a Tanítóképzés vagy a Vegyesek, esetleg az Elmélet rovatban logikusan elhelyezhető lett volna. Csak találmokra sorolunk fel egy-kettőt: A poroszországi tanítóképzés; Az igazgatói állásról; Tizenöt nap a németországi képzőkben stb., stb. Az ilyen kisebb közléseknek pedig: A lakásügy; Adalékok a fizetés-rendezéshez; Ranschburg P. egyet. magántanár stb. a Vegyesek-ben lett volna a helyük. Az új rovat megnyitásának az lett is a következménye, hogy a Vegyesek rovata a végén teljesen elsovadt, sok számban már csak a kinevezések, áthelyezések, nyugdíjazások, felhívások közlésére szorítkozott, sőt egészen elmaradt.

A M. T. olvasói nem igen szólottak bele a folyóirat beosztásába. Csak két kívánság merült fel ebben az időben. *Geőcze* Sarolta 1907-ben egy választmányi ülésen azt indítványozta, hogy szociológiai tárgyú cikkek számára nyisson a M. T. állandó rovatot. Ennél fontosabbnak kell tekintenünk *Éber* Rezső, akkor csurgói tanár indítványát, melyet 1906 januárjában a választmányi ülésen maga a szerkesztő terjesztett elő. *Éber* Rezső azt javasolta, hogy adjon ki a M. T. időnként mellékletként „Pótfüzetek”-et, melyekben csupán a tanítóképzői tanítás módszerére vonatkozó cikkek, mintatanítások foglalnának helyet, amivel ezek a pótfüzetek hozzájárulhatnának a tanítóképzői módszertan kialakításához. A választmány indítványozót előterjesztésével az ugyanazon évben megtartott közgyűlés elé utasította. A közgyűlés pedig helyeselte, hogy módszertani cikkek bő helyet foglaljanak el a közlönyben s amennyiben az anyagiak engedik, szívesen látná, ha ennek a célnak a szolgálatában a lap keretei gáttatnának, de külön pótfüzetek kiadatását szükségesnek nem látta. A magunk részéről úgy látjuk, hogy *Éber* Rezső indítványát a közgyűlés eredeti tartalmából kiforgatta. Módszertani cikkek addig is és azután is sűrűn jelentek meg a M. T.-ben. A M. T., amint arra fentebb rámutattunk, tartalmának nagy részében módszertani folyóirat volt. *Éber* Rezső indítványának nem is ez, hanem az volt a lényege, hogy hozzon a folyóirat mintatanításokat. Hozza tehát módszeres egységeknek tanítási tervezetszerű feldolgozását. Olyan gondolat ez, melyet azóta is többen felvetettek, de amely a mai napig sem volt megvalósítható.

Külső formájában a M. T. *Farkas* szerkesztése alatt nem változott lényegesen. De ő tudatában volt annak, hogy lapja ebből a szempontból kívánnivalót hagy fenn. Igyekszik is a kiadóra nyomást gya-

korolni. Papiros és külső alak javultak is valamit. Eladdig úgy volt, hogy a Vegyesek kivételével az egész szövegrész azonos nagyságú betűvel volt szedve, legfeljebb azzal a változtatással, hogy ha a szerkesztő valamely cikknek különösebb fontosságot akart adni, azt ritkítva, nagyobb sorközökkel szedette. Farkas 1910 második felétől kezdve meghonosította a vezető cikket s azt a ciceró hatalmas betűivel ritkítva nyomatta.

Terjedelemben a lap nem növekedett, sőt inkább apadt. Ezekben az években évenként már csak 35—37 íven jelent meg. Az egyesület rendes tagjainak, tehát az előfizetőknek a száma 1910-ben 384 volt. Az ezen az úton fokozódó bevételek azonban nem tudták a kiadásokat ellensúlyozni, mert a drágaság, következképp a lap előállítási költségei is állandóan emelkedtek. Az egyesület az államsegély felemelését kérte és ezen kívül azt a kérését is előterjesztette, hogy a közokt. minisztérium rendelje meg a tárca terhére a hattanítós népiskolák számára a M. T.-t. Csak annyi történt, hogy a vk. minisztérium a lapot a népiskoláknak megrendelésre ajánlotta. Az első kérelem azonban teljesült, az évi államsegély 1909-től kezdve 2000 koronára emeltetett. Épen jökor, mert a kiadó cég már jelezte, hogy a M. T.-t az addigi feltételek mellett kiadni tovább nem tudja. Fel-szólításra több cég küldött be ajánlatot, de köztük az eddigi kiadó, a Singer és Wolfner-cég ajánlata volt a legelőnyösebb. A megkötött szerződésben az egyesület 1910 januárjától kezdve kénytelen volt magát arra kötelezni, hogy az addigi 6 kor. helyett minden tag után évi 7 koronát szolgáltat be a cég pénztárába, a 25 íven felüli ívek nyomásáért pedig az addigi 48 kor. helyett 54 koronát fizet.

A szerkesztő tiszteletdíja maradt, mint addig, évi 600 kor. Az írói tiszteletdíjak emelése elől azonban nem lehetett kitérni. E tekintetben a pénztárosok jelentései és a választmányi jegyzőkönyvek nem adnak pontos tájékoztatást. Azok az összegek, amelyek írói díjakra az egyes évek számadásaiban szerepelnek, azt mutatják, hogy az íróknak hasábonkint a kezdetben fizetett 1 pengőnél, illetve koronánál jóval többet fizettek. Így pl. 1906-ban az írói díjak összege 994.90 kor., 1909-ben 1263 kor., holott ezekben az években a díjazott oldalak száma aligha lehetett 400—450-nél több. Minthogy pedig különbséget tettek önálló dolgozatok és fordítások, ismertetések között, talán nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy voltak cikkek, melyeknek írói hasábonkint 4—5 kor. tiszteletdíjat is kaptak.

Az 1911. év dereka táján a M. T. további sorsára kiható esemény történt: hirtelen meghalt *Sebestyén* Gyula, az áll. tanító(nő)-képzők szakfelügyelője. A közokt. miniszter szeptemberben a szakfelügyelői állás teendőinek ellátásával *Farkas* Sándor igazgatót, felelős szerkesztőt bízta meg. Ennek következtében Farkas a szerkesztőségről lemondott. Októbertől kezdve tehát új lobogó alatt, új szerkesztővel a címlapján jelent meg a M. T.

Ha még egy futó pillantást vetünk a vázolt 21 esztendőre, az a benyomásunk, hogy ez volt az egyesületnek, következképp a M. T.-nek is a legmunkásabb időszaka. Tanítóképzésünk legalapvetőbb

szervezeti és tanulmányi kérdései ebben a két évtizedben oldódtak meg. Ez az időszak termelte ki a gyakorlóiskola szervezetét, a gyakorlati kiképzés rendjét, a tanítóképző-int. tanárképzést, a tanítóképzők szakfelügyeletét, a képesítő-vizsgálatok rendjét, a tanítóképzők elhelyezését és építését, a tanítóképzőkbe való felvétel ügyét, a tanárság továbbképzését, az áll. s hitfelekezeti tanárok anyagi helyzetének megjavítását, két tantervet és utasítást (1903 és 1911), rendtartási és egyéb szabályzatot stb., stb. Ebben az alkotó munkában a M. T. hű fegyvertársnak bizonyult és megbecsülhetetlen szolgálato-
kat tett. Innen indultak ki és itt tisztultak az eszmék. Itt mérték össze a küzdők szellemi fegyvereiket és a M. T.-ben érlelődtek meg az egyesület nagy emlékiratai, amelyeknek a gyakorlatba átment intézkedései hozták létre európai viszonylatban is kitünő tanítóképzésünket. És ott látjuk a két szerkesztőt, Nagy Lászlót és Farkas Sándort, amint egyengetik és irányítják ezt a munkát. Sok kérdés és emlékirat őtőlük származott. A mindenkori elnökök nem egy munkálat, előadás, felolvasás, javaslat elkészítésével őket bízták meg. Abban a forrongó korszakban, amely szüntelenül új dolgokat értelt és termelt, szinte emberfeletti módon sokat dolgoztak.

Molnár Oszkár.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Kell-e a tanítóképzőben német nyelv?*

Valahányszor a tanítóképzés reformjáról vagy tantervrevíziójáról van szó, mindig felvetődik ez a kérdés. Bár erre a kérdésre már megadtam a választ közlönyünk XLIV. (1931) évfolyamában a 252—256. lapon *A német nyelv jelentősége a tanítóképzőben* című cikkemben. Most szeretném a kérdést még egy másik oldaláról is megvilágítani. Aki soraimat elolvassa, meggyőződhetik róla, hogy nem a szaktárgyát, hanem a tanítóképzés egyetemes érdekeit féltő tanár szólal meg; nem kicsinyes szakérdek, hanem a tanítónvelés magasabbrendű érdeke készlet szólásra.

Azt hiszem, senki sem fogja kétségbevonni, hogy nemzeti kultúránk vezető egyéniségei kevés kivétellel a gimnáziumból, a középiskolából kerültek ki. Hogy velükszületett tehetségükön kívül az iskolának is volt valamilyen köze ahhoz, hogy kiemelkedő pozíciót értek el, azt hiszem, ahhoz sem fér kétség. Bármily tehetséges is legyen valaki, tehetségét nem fogja kellőképpen érvényesíteni tudni,

* Ez a kérdés a multban többször s többféle vonatkozásban felvetődött. Nem állíthatjuk, hogy szűkebb tanári közvéleményünk ilyen irányú felfogása már véglegesen kialakult. Ehhez kívánunk hozzájárulni: s ezért helyet adunk a hozzászólásoknak.

Szerk.

ha nem megy át olyan fegyelmezett formális képzésen, amely őt szellemi munkássá képessé teszi, neveli. A szellem formálásához minden szellemi munka többé-kevésbé hozzájárul, de a legnagyobb formális képző hatása mégis az emberi szellem legnagyobb, legcsofaldatosabb alkotásának, a nyelvnek, a nyelvvel való foglalkozásnak van.

Az idegen nyelvtanulás értelemfejlesztő és formális képző hatása régóta ismert dolog. Hogy a középiskolát végzettek kiválóan fejlett értelmiségének és szellemi munkára való képességüknek a kifejlődésében és kialakulásában az idegen nyelvtanulás jelentékeny szerepet játszik, az nyilvánvaló. Nem véletlen, hanem mély bölcseséggel megalkotott dolog az, hogy a középiskolákban oly nagy szerepet játszik a nyelv. Nézzük csak a gimnázium óratervét. A heti órák száma latinból 46, görögből 23, német nyelvből 19, összesen 88 óra, vagyis a tanítóképző összes heti óráinak 58%-a. A reálgimnáziumban a heti órák száma latinból 41, németből 21 és franciából 18, összesen 80 óra. Ha a középiskola idegennyelvi óraszámát összehasonlítjuk a tanítóképző idegennyelvi óraszámával, akkor azt látjuk, hogy amíg a gimnázium összes heti óraszámának (236) 37.3%-át, a reálgimnázium pedig 33.8%-át fordítja idegennyelvi studiumokra, addig a tanítóképző csak 6.6 %-át fordítja idegennyelvi tanulmányra, vagyis a gimnáziumi tanulónak összesen 2640, a reálgimnáziuminak pedig 2400 óra áll ilyen tanulmányokra a rendelkezésére, addig a tanítójelölteknek, a polgári iskolai német órákat is beleszámítva (360) csak 660 óra jut a német nyelv tanulására.

Hogy a nyelv, illetőleg a nyelvvel való foglalkozás szerepét és jelentőségét a szellemi munkás nevelése szempontjából kellőképpen megérthessük, egy pillantást kell vetnünk a nyelv lényegének a megismerésére. Sajátságos dolog, hogy az ember azt, amibe beleszületett, amiben benne él, amit születése óta használ, alig ismeri, alig méltatja figyelemre, mert azt természetesnek tartja, azt közelebbről megvizsgálni nem tartja szükségesnek, mert hisz azon nem talál vizsgálnivalót. Aki barlangban született és soha más lakóhelyet nem látott, azt tartja természetesnek; aki palotában született, s mást soha nem látott, viszont azt tartja természetesnek, hogy az ember ilyenben lakik. Így vagyunk a nyelvvel is; természetesnek tartjuk, hogy beszélünk, de hogy mi a nyelv, mi a szerepe és jelentősége az ember életében, milyen szerepe van az egyes és a közösség lelki nevelésében, világképének kialakításában, azt nem vizsgáljuk, arról a művelt embernek legfeljebb homályos sejtései vannak. Hogy a nyelv minden ember legnagyobb nevelője, hogy az ember az anyanyelvével kapja nemzetének évezredek világképét, hogy az anyanyelv rányomja az ember lelkére annak a közösségnek a lelki bélyegét, amelynek nyelvét beszéli, azt a legtöbb ember el sem hiszi. Itt persze nincs terem ennek a kérdésnek bővebb megvilágítására. Csak annyit említek meg, amennyi a továbbiak megértéséhez szükséges.

Mi a nyelv? A nyelv az abszolút lelki képlet, a gondolat és an-

nak jele, szimboluma között álló lelki funkció, amely a chaotikus gondolatból értelmes, érthető jelrendszert alkot, amely mint kifejező mozgás (beszéd, írás) is jelentkezik. Amíg tehát a gondolat tiszta lelki termék, addig a nyelv lelki-testi termék, mert a nyelv csak a testtel, testi mozgásokkal, a mozgások által kifejezett jelekkel, szimbolumokkal keletkezhetik. Keletkezése kollektív jellegű, benne raktározódik el nemzedékek hosszú sorozatának lelki (gondolati) élete. Ennek a lelki alkotásnak a formája magán viseli alkotójának lelki képét, lelki szerkezetét. Külső és belső formája azért olyan, mert alkotójának lelki törvényszerűségéből kifolyólag más nem lehet.

Nincs az emberi szellemnek egyetlen más oly alkotása, amely annyira magán viselné egy népközösség sajátos világképét, lelki szerkezetét, mint a nyelv. Persze mint szellemi alkotás nem fogható úgy meg, mint az anyagi alkotások. De ha egy nép mivoltát, lényegét meg akarjuk ismerni, akkor elsősorban a nyelvét kell megismernünk, mert az csalhatatlan tükre lényének. A nyelv az emberi lélek legcsodálatosabb alkotása. Lényének a tanulmányozása végigvezet azon a lelki folyamaton, amely egy nép legnagyobb lelki alkotását létrehozta. E tanulmány oly lelki műveletek végrehajtására szolgáltat kimeríthetetlen sokoldalú alkalmat, amelyhez fogható lelki műveletet semmiféle studium nem nyújthat. Egy nyelv külső és belső formáinak, lényegének a tanulmányozása magában foglalhatja alkotójának egész lelki életét, lelküknek összes alkotásait. A nyelvvel való foglalkozás olyan szellemi iskolázottságra nevel, amelyhez fogható nincs több, mert a legtöbb studium asszociációs studium, amely elsősorban emlékező tehetséget követel, illetőleg azt neveli.

A logikai studiumok, mint a mennyiségtan, fizika stb. pedig egyoldalúak és csak bizonyos területre szorítkoznak (szám, tér). Egy nyelv belső formáinak, tartalmi, fogalmi, jelentési területének a tanulmányozása az emberi lélek valamennyi képességeit foglalkoztatja és kimeríthetetlen. Ez vonatkozik az anyanyelv tanulmányozására épülő, mint az idegen nyelvek tanulmányozására. De az a világkép, amely az anyanyelv, illetőleg csak egyedül az anyanyelv tanulmányozásából a tanulmányozó elé tárul, teljesen egyoldalú és korlátolt. Úgy vagyunk vele, mint az olyan ember, aki egy gyönyörű palotában él, de a palotát soha kívülről nem láthatta és belső berendezését sem volt alkalma soha mással összehasonlítani. Bármily szép is az a palota, azt ő azonban nem veszi észre, mert abban született, abban él, minden mi abban van, annak formáit, tartalmát, az egész világképet, amelyet magában foglal, azt természetesnek látja, azoknak szépségét, értékét összehasonlítási alap híján nem látja.

Ha az emberiség az egész világon egyetlen egy nyelven beszélné, akkor soha nem ébredt volna annak a tudatára, hogy mit rejt magában a nyelv, milyen teljesítménye ez az emberi léleknek, mert mi azt, ami a nyelv útján nyer kifejezést, természetesnek, egyedül lehetségesnek tartanók, annak a létezésére talán soha rá nem eszmélnénk. Anyanyelvünknek és általában a nyelveknek a lény-

gére, a nyelvekben rejlő különböző világképeknek a lényegére, nagyszerűségére, szépségére csak úgy eszmélünk rá, hogy ha azokat össze tudjuk hasonlítani másokkal, ha a magunk házából ki tudunk lépni és más házba is be tudunk tekinteni. Az egynyelvű ember anyanyelvének titokzatos lényét, szépségét, értékét tulajdonképpen sohasem tudja felismerni, mert hiányzik nála az összehasonlítás lehetősége. Itt persze nem a nyelv segítségével kifejezett gondolatok, érzelmek szépségéről, hanem a nyelvnek mint alkotásnak a lényegéről, szépségéről stb. van szó.

Már most miről van szó, ha a tanítóképzőből kidobjuk az egyetlen idegen nyelvet? A tanító tehát egynyelvű szellemi munkás lesz. Hogy ez milyen következményekkel fog járni, azt a fentiek alapján következtethetjük. A tanító elesnék attól a szellemi tornától, amely semmiféle más studiummal nem pótolható, elesnék szellemi életének olyan iskolázottságától, amely csak a nyelvekkel való foglalkozás útján érhető el, s amely a szellemi munkás számára pótolhatatlan. Az a nyereség, amely a nyelvekkel való foglalkozás révén a tanulmányozó lelki életét éri, összehasonlíthatatlanul nagyobb értéket képvisel mint maga a nyelvtudás. A nyelvtudás persze előfeltétele a nyelvvel való foglalkozásnak, mert hiszen csak azzal foglalkozhatunk, amit valamennyire ismerünk. De már a megismerés folyamán kínálkozik a külső és belső formák megismerésének végtelen sokasága, ami állandó gazdagodást jelent a tanulmányozó számára. De az a nyereség, amely a nyelvek tanulmányozása során a lélek gazdagodása révén ér bennünket, összehasonlíthatatlanul nagyobb értéket jelent reánk nézve, mint maga az idegen nyelv tudása. Persze a gyakorlati ember szemében csak a látható, a kézzel fogható eredmények bírnak értékkel. A kívülálló a nyelvekkel való foglalkozásban legfeljebb a nyelvtannal való foglalkozást látja, s arra többnyire keserű emlékekkel gondol vissza. A nyelvekkel való foglalkozás területének a nyelvtan azonban csak igen kicsiny része, mert a nyelvtan a nyelvek külső alakjának, külső szerkezetének a tana, amelynek a megismerése persze szintén jelentékeny szellemi munka, szellemi torna. Ennél sokkal nagyobb jelentőséggel bír azonban a nyelv belső oldalának, belső formáinak, belső tartalmának a megismerése, amely persze nem foglalható oly könnyen szabályokba mint a külső formák szerkezete, de viszont bepillantást enged annak a népnek értelmi, akarati és érzelmi életébe, amely azt a nyelvet létrehozta és annak az értelmi, akarati és érzelmi világnak a megismerése olyan lelki gazdagodást jelent, amelyet talán nem tudunk úgy szemléltetni mint a többi studiumok adatait, amelyek azonban az egyén és azon keresztül a közösség értelmi, akarati és érzelmi világának a kialakításában sokkal nagyobb jeletőséggel bírnak mint a többi studiumok. Ezt a tényt persze ma még kevesen látják és még kevesebben látják be, de ez nem változtat azon, hogy ez valóban így van. Egy modern, a mai kor színvonalán álló tantervkészítőnek azonban tisztában kell ezekkel a tényekkel lennie, s amikor egy, a kor színvonalán álló tantervet készít, akkor tisztában kell

lennie azzal, hogy mi a célja és rendeltetése a tantervnek, de azal is, hogy milyen nevelő, lélekképző jelentősége van az egyes tantárgyaknak. Ma már túl vagyunk azon a koron, amikor az ismeret, a mennyiség és a tudás volt az egyetlen és uralkodó szempont az iskolai oktatásban. Ma már az akarat és érzelem nevelése, a minőség, az alkotó és ítélő képesség lép előtérbe.

Soraimat nem a német nyelv védelme érdekében, hanem a jövőendő tanítónemzedék lelki világának korszerű kiépítése érdekében írtam.

Dr. Lux Gyula.

EGYESÜLETI ÉLET

Januári taggyűlés. — J e g y z ő k ö n y v, mely felvétellett a T. I. T. O. Egyesületének 1937. január 18-án, a budapesti VII. ker. m. kir. áll. tanító-nőképző-intézetben megtartott taggyűléséről. Jelen vannak *Padányi-Frank Antal* dr. elnöklete mellett *Molnár Oszkár*, *Grynaeus Ida*, *Girtler Mária*, *Mesterházy Jenő*, *Chobodiczky Róbert*, *Nemeshanyi Béla* (Kiskúnfélegyháza); dr. *Bálint Sándor* (Szeged), *Barabás Tibor*; dr. *Tukats M. Annuciata* (Kalocsa); *Váradí József*, *Pócza József*, *Jaloveczky Péter*, dr. *Zsindely Katalin*, dr. *Lux Gyula*, *Ruisz Márta* (Cinkota), *Pataky Ilona*, dr. *Klinda Pál*, *Chobodiczky Alajos*, *Erdélyi Olga*.

Elnök szívesen üdvözi a tagtársakat és felkéri *Chobodiczky Alajos* bajjai tanítóképző-intézeti tanárt *Gondolatok az alkotmánytan tanításával kapcsolatban* című előadásánk megtartására.

Az előadó rövid történeti visszapillantásban szólott a magyarságot ért katasztrófáról, melynek egyik okát abban látja, hogy az akkori társadalom sok tagjából hiányzott a lelkeket összefoglaló nemzeti és állampolgári öntudat. Nemzetnevelésre van tehát szükség, s e tekintetben a tanítóképzőkre vár a legnagyobb hivatás. A nemzetnevelés azonban ne szólam legyen csupán, hanem valóság. Szolgálják a nemzeti tárgyak, mint pl. irodalom, történelem, alkotmánytan stb. Az állampolgárrá nevelés gerince az alkotmánytan, mely igazi nemzetnevelő tudomány, a távolabbi jobb jövőt készíti elő. Sokszínű, gazdag, változatos, élettelteljes tárgy. Mielőtt tanítást megkezd, kiindul a tanítói hivatás eszméjének fejtegetéséből. Sajnálattal kell azonban megállapítania, hogy a tanulók tájékozatlanok az ország jogi felépítésében, még az egyszerű községi közigazgatásban is. Kéri tanítványait, ha tehetik, a szünidők alkalmával igyekezzenek bepillantást nyerni községük életébe. A helyzetet nehezzé teszi az a tény, hogy a tanítóképzők növendékeinek nagyrésze napszámos, munkás, béres gyermeke, s ezekben a társadalmi osztályokban igen kevés, sokszor hiányzik is az érdeklődés a fentemlített kérdések iránt. Tanmenetében nagy gondot fordít a nevelői célok megjelölésére. Arra törekszik, hogy minden órának megtalálja sajátos célját, melyet oly fontosnak tart, hogy inkább elhagyja egyik-másik könyvből könnyen megtanulható ismereti anyag magyarázatát, ha a tanulókkal való beszélgetésbe mélyebb, lélekformáló értékeket tud bevinni. A módszerre nézve általános utasítások nem adhatók, minden egység annyira más, hogy úgyszólván minden órát másként kell felépíteni. Eredményes tanítás a legerősebb lelkesedés mellett is nehezen érhető el a kevés óraszám miatt.

A nagy tetszést és őszinte meghatottságot kiváltó előadáshoz hozzá-
szóltak:

Mesterházy Jenő, aki melegen mondott köszönetet az előadásért és kifejezte azt az óháját, hogy hallgatni is szeretné *Chobodiczky* kartársa óráit. Örül, hogy az előadó oly bátran kimondja, elmaradhat egyes, könyvből megtanulható anyagrészeket megbeszélése, ha van a tanárnak egyéb fontosabb mondanivalója. Ez ellen, azt hiszi, nem tehet kifogást egy iskola-látogató sem. Nagyon megnehezíti azonban így a tárgy tanítását a használatban lévő tankönyv, mely 1929-ben jelent meg; sok ismeret ezért hiányzik, egyes tételei elavultak. Így hiányoznak belőle pl. már az 1929-es törvények is. Szükséges tehát az új kiadás. Minden tárgy tanításánál állandóan abszolút jó tankönyveket követeljünk. A heti két óra feltétlenül kevés, ennyi idő alatt a nagy anyagot kellőképen elmélyíteni nem lehet. A tanulók előzetes tudása is kevés, nem nyújt alapot, segítséget a tanár munkájához. A tanulók szüleinek foglalkozására vonatkozó részre nézve az a megjegyzése, sajnos a legalsóbb rétegek fiai még hiányoznak a képzőkből, mert szegények. A demokrácia ma a jelszó, de a legszegényebbek világából, sajnos, kevesen jönnek, azok, akik pedig származásuknál fogva a legtermészetesebb és legerősebb kapcsolatot tudnák megteremteni a néppel. Oly nyomorúságban élnek, hogy a fennálló díjakat sem tudják megfizetni. A tanítóképzőben meg kell valósítani ismét a teljes ingyenes helyeket.

Padányi-Frank Antal dr. ez utóbbi észrevételhez hozzáfűzi, hogy ez a dolog őt is állandóan foglalkoztatja. A növendékek nagyobbmértetű segélyezésével foglalkoznunk kell. Felkéri *Mesterházy* főtitkárt, készítsen erre vonatkozóan egy tanulmányt, melyet *Ügyeink* címen, a legközelebbi gyűlések egyikén megvitatnánk.

Bálint Sándor dr. nehéznek látja a tanár nevelő szerepét az alkotmánytan tanításánál. Gyakori az ellentét az alkotmánytan tételei és a mindennapi politikai és államelet közt. Milyen álláspontot foglaljon el a tanár, ha ilyen probléma felmerül?

Klinda Pál dr. szerint ez nem kétséges. Mi tant tanítunk. Azok érvényesítésére mi nem adhatunk utasítást. Ezt az életre kell bízunk. Pillanatnyi fájó életképeket ne dobjunk be a tanításba. Bármennyire helyesli és szükségesnek is tartja a nevelői gondolatot, a tanár nem tekinthet el a törvények pontos ismeretétől. Éppen az előadó által felhozott tételnél, nemzetiségi-kisebbségi jogok előadása, fel kell ruházni a tanulót a törvények ismeretével. Hazafiságunknak értelmi alapokon kell felépülnie. Az új tankönyv nélkülözhetetlen, hiszen megjelenése óta a közjogi felépítmény teljesen megváltozott. A tanítónak biztos tudásra van szüksége; a falun mindenek, vezér, a falu ügyvédje is. Sőt a nemzeti érzés vezére is. Feladata a népi öntudat felébresztése. Nálunk nincs állampolgári öntudat. Ennek mindenikben, vagyoni helyzetétől, társadalmi állástól függetlenül, élnie kell; alapja, biztosítéka a nemzet közkincsét tevő jogok áhitatos őrzése.

Padányi-Frank Antal dr. határozatként kimondja, hogy a T. I. T. O. E. az alkotmánytan-könyvből új kiadást kíván és ennek megjelenését szorgalmazza.

Mesterházy Jenő még *Bálint Sándor* előző felszólalására válaszolva úgy látja helyesnek, ha a tanár a felvetődő problémákkal szemben őszinte, nyílt álláspontot foglal el. Elnök határozati javaslatához még hozzáfűzi, kérjük a V. K. M.-től a közbenjárást, hogy a tanítóképzők számára díjtalanul megkaphassuk a Budapesti Közlönyt. Ez a lap a változások, új törvények állandó figyelemmel kíséréséhez nélkülözhetetlen.

Chobodiczky Alajos előadó válaszában kifejtette, hogy eszmény és valóság között minden téren található ellentét; ez a tanítót ne hozza zavarba, ő a törvényt tanítja. A téma felvetése, megbeszélése, annak felmérése, mit lehet és mit nem, mindig az osztály szellemi szintjétől, erkölcsi érettségétől függ. Örül, hogy a kollégák is szükségesnek találják a több órát. A jó tankönyv nagy segítség, mert a közigazgatás terén gyakori a változás.

Padányi-Frank Antal dr. örül, hogy az előadó a nevelési gondolatot tette e tárgy gerincévé. Igen helyes az is, hogy a tanítói hivatás gondolatából indul ki. Valóban úgy van, a tanulók nagyrésze tájékozatlan saját községének életében. Ezen segíteni fog a nemsokára megvalósuló tanítói hivatás órája. Nagyon szép elgondolás, hogy minden órának sajátos célja legyen. Az előadó egyes felhozott példái megragadóak, valóban a tanítói hivatásra nevelnek. Bátor, amiért egyes, egyébként érthető, anyagrészeket nem magyaráz. Nagyjelentőségű ennél, hogy a tanár lelket adjon. Felkéri *Chobodiczkyt* a nyári szakértekezlet előadójául; szeretné, ha gyakorlati tanítás keretében is módunkban volna nemes elgondolásait szemlélnünk. A szép előadásért őszinte köszönetét fejezi ki.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést bezárta. K. m. f. *Padányi-Frank* Antal dr. s. k. elnök. *Erdélyi* Olga s. k. titkár.

I R O D A L O M.

Kaposi Károly és Móra József: *Magyarázó rajzok a természettan tanításához.* A népiskola V—VI. osztályának teljes anyaga. Kincs Emil, Bpest, 1936. Nagy 4°, 104 litografált, rajzokkal kísért szöveglap. Kapható a szerzőknél II. Hattyú-u. 11., vagy Margit-körút 21.

A pedagógiai irodalomnak különös örömmel kell üdvözölnie minden olyan munkát, amelynek az a célja, hogy módokat és eszközöket mutasson arra, hogyan kell az elméleti pedagógiában megállapított elveket a gyakorlati pedagógiában megvalósítani. A szerzők fenti könyve ezt a célt szolgálja. A 24 × 34 cm nagyságú, 104 lapon mintegy 400 ábrát magábfoglaló, litográfiai úton előállított könyv az első betűtől az utolsó ábráig a gyakorlati, és pedig a korszerű gyakorlati pedagógia embereinek a munkája.

Szerzők „*Előmondóba*”-n tömörítik össze a természettan tanításának sarkalatos elveit: minden tanítás a gyakorlati életből induljon ki, mit és hogyan figyelteünk meg előzetesen, hogyan vessük fel a problémákat, hogyan vezessük át a tanulókat a megértés folyamán, hogyan kerestessük az okozatok okait, hogyan vonjuk be a tanulók cselekvő tevékenységét a tanításba, hogyan adódik a felvetett problémára a felelet, stb., stb. Hasznos útmutatásokat ad a könyv arra is, hogyan rajzoljunk és rajzoltassunk; a rajz mindig a tanulók szemellettára alakuljon. A könyv egy mintatanítást is nyújt és pedig a népiskolában legnehezebben megérthető tételt, Archimedes törvényének levezetését demonstrálja. Továbbiakban a természettan népiskolai anyagának minden tanításvázlata a beszélő rajzok sorozata. Sőt az egész könyv a természettan népiskolai anyagának rajzokban feldolgozott vázlata. E rajzokból minden tanító a helyi viszonyoknak megfelelően és iskolájának osztottsága szerint válogathatja ki a legmegfelelőbb-

ket. A tanítások előkészítő részeit szolgáló problémák sorozata is tekintettel van a legkülönbözőbb körülmények között működő tanító helyzetére, s ami a szerzők egyik legnagyobb érdeme: minden tanítási egység keretében arra adnak igen hasznos útmutatást, hogy a legmostohább felszereléssel rendelkező iskolában is, hogyan lehet némi utánjárással, leleménnyel, ügyességgel sikeresen tanítani a természettant.

Szerzők buzgalmának és ügyszeretetének tulajdonítható, hogy néhány tanítási egységet a népiskolai kereteket túlhaladó részletességgel taglalnak (pl. a táviró), néhányat pedig (pl. A párolgás, A vízgőz és a levegő nedvessége. A felhők. Az eső, a hó, a jégeső. A jég és az olvadás) annyira szétapróznak, hogy azok még a teljesen osztott iskolák óraszámkeretébe sem illeszthetők így be. Ez az oka annak, hogy 30—35 egység helyett 48 tanítási egység vázlatát tartalmazza a könyv.

Hasznos szolgálatot tennének szerzők, ha a népiskola természettani anyaga után még a vegytani anyagot is hasonlóan feldolgoznák.

Szalatsy Richárd.

Szalatsy Richárd és Ferenczi István: Történelem, polgári jogok és kötelességek. Az Országos Közoktatási Tanács hozzájárulásával. Népi iskolai Egységes Vezérkönyvek 14. kötet. Kiadja a Királyi Magyar Egyetemi nyomda, 1936. 410 l. Ára 6.— P.

Örömmel vettem kezembe a Népi iskolai Egységes Vezérkönyvek sorozatának új kötetét, mely a modern szellemű történelem-tanítás módjára ad hasznos útmutatót a tanítóság számára. Mindnyájan át vagyunk hatva e tárgy nagy jelentőségétől; tudjuk, hogy a nemzeti érzés ápolásának, az öntudatosan hazafias polgárok nevelésének legfontosabb eszköze. Szerzők is erősen hangsúlyozzák ezt a gondolatot, a könyv használatához írott Előszóban.

A könyv beosztásában követi az Egységes Vezérkönyvek jól bevált rendjét. Az I. rész adja a történelem tanításának célját, kiemelve a tárgy nagy alaki képző erejét, az anyag elrendezésének szempontjait, a módszer legfontosabb irányelveit, a szemléltetés módját. Bár ezen gondolatok részben a Tanterv és Utasítások, részben pedig a módszertani ismeretek alapján tisztán állanak a tanító előtt, helyes és kívánatos ezek újabb, rövid összefoglalása az áttekintés és tudatos nevelő-oktató munka szempontjából.

Elkészítették a történelem és polgári jogok és kötelességek tanmenetét az osztott iskolák V. és VI. osztálya, illetőleg a részben osztott és osztatlan iskolák A), illetőleg B) éve részére.

Ezután következik az V. osztály, illetőleg A) év történelmi anyagának feldolgozása, részben teljesen kidolgozott tervezet, részben bőséges anyagot felölelő vázlatokban. Az egyes módszeres egységek kidolgozásában állandóan kihangsúlyozzák a szerzők a nevelői mozzanatokat. Nagyon tanulságosak az elmélyítést szolgáló gondolatok. Ahol alkalom kínálkozik, mindenütt szoros kapcsolatba hozzák a történelmi eseményeket a gyermek életével. Jól használhatók a rajzok, melyek a megértés és megrögzítés célját szolgálják, ugyancsak ügyesek, jól értékesíthetők a közölt grafikonok. Az egységek végén a koncentráció elvének megfelelően sok utalás történik a gyermek olvasókönyvében levő olvasmányaira és egyéb tanulmányaira. A tanulók öntevékenységének felhasználására is sok, értékes útbaigazítást találunk a könyvben. Előkészületül ötletes feladatok készítetik a tanulót a következő egység gondolat- és hangulatkörébe való beilleszkedésre.

Az osztott iskolák VI. osztályának, illetőleg a B) év történelmi anyaga

gának feldolgozása hasonlóképpen történik. Nagyon tetszetek azok a feladatok, amelyeket az egyes órák végén kap a gyermek, pl. Írj egy vigasztaló levelet a megszállt területen élő magyar iskolás gyermekekhez. Vagy: Írd le, kihez szeretnél hasonlítani s miként fogod őt cselekedeteiben utánozni? stb.

A II. rész a polgári jogok és kötelességek tanítását dolgozza fel az előbb ismertetett módon. A módszeres követelménynek megfelelően iparkodtak szerzők e tárgy tanítását is közvetlenné tenni, a gyermek tapasztalataihoz és aktuális élményeihez kapcsolni.

Szerzők komoly és hasznos munkát végeztek könyvük megírásával. Meglátszik munkájukon az, amit az Előszóban úgy tüntetnek fel, mint bátorító körülményt, mely a vezérkönyv megírására ösztökélte őket, hogy évek hosszú során át foglalkoztak a történelem és a polgári jogok és kötelességek tanításainak nemcsak elméletével, hanem gyakorlatával is. Hozzátehetem még: az is látszik, hogy kedvvel, szeretettel, nagy magyar érzéstől áthatva, alapos pedagógiai felkészültséggel foglalkoztak ezzel a munkával. A könyvet melegen ajánlom minden tanítónak. Szántó Lenke.

Straub Ferenc és Vadász Zoltán: A számolás és mérés tanításának vezérkönyve. Három kötet. Első kötet a római kat. elemi népiskolák I—II., a második kötet a III—IV., a harmadik kötet az V—VI. osztályának az új kat. tanításterv szellemében feldolgozott anyagával. Második bővített kiadás. Budapest, 1936. Szent István Társulat kiadása. Ára: P 2.80, 2.80, 2.60.

Ennek a háromkötetes kiadványnak eredetije közvetlenül az 1925-ös Népiskolai Tanterv megjelenése után készült egykötetes vezérkönyv volt. Mivel ebben a tantárgyban egymaga képviselte az új szellemet, nagyban hozzájárult a cselekedtető tanítás gondolatának elterjedéséhez. Már címével (*számolás és mérés*, a régi *számítás és mértan* helyett), de egyébként felfogásában is kihatással volt nemcsak a kat. népiskolák, de utóbb az állami tantervhez kiadott Utasításokra is.

A második kiadásra azért volt szükség, mert az első teljesen elfogyott. Érthető, hisz más vezérkönyv mai napig sem jelent meg a számolás és mérés tanításának köréből. Ez a tény legjobban mutatja értékét. A három kötetben való megjelentetés nyilván azt is célozza, hogy az érdekelt osztályok tanítóinak, habár kívánatos a többi kötetekben foglaltak ismerete is, a szükséges kötet beszerzése ne okozzon nagyobb anyagi megterhelést. A bővítés pedig a régivel szemben azért vált szükségessé, hogy az általános fejtegetéseken kívül minden osztály anyagát a szerzők részletes megjegyzésekkel is kísérhessék.

A vezérkönyv írói a tanítóképzésnek, valamint a népiskolai oktatás ügyének ismert munkásai, akiknek különösen a számolás és mérés, továbbá a természeti, gazdasági és háztartási ismeretek köréből a katolikus népiskolák számára írt könyvei a tanítóképzés körében közkezen forognak és az állami, községi, valamint más felekezeti iskoláknak legalább tanítói könyvtárából sehohsem hiányoznak, mert a tanító közvetlen munkájához, a cselekedtető tanításhoz gondolatokat keltő és újabb felfogást hirdető forrásmunkáknak bizonyultak.

Miután ez a vezérkönyv az egyetlen, amely ebből a szaktárgyból a tanítóképző-intézeti módszeres anyagot is feldolgozza, ennek a folyóiratnak hasábjain elsősorban ebből a szempontból ismertetjük.

A T. I. T. O. E., tudtunkkal, éppen egyik utóbbi szakülésén foglalkozott azzal a több oldalról elhangzott kívánalommal, hogy az V. évfolyam

használatára külön mennyiségtani tankönyv készüljön, mely a növendék kezében is vezérfonál lehessen. A kat. intézetek számára ezzel a vezérkönyvvel a probléma máris megoldottnak tekinthető. Összeállítása ugyanis olyan, hogy a neveléstan tanára a IV. évfolyam számára éppúgy megtalálja benne a szükséges anyagot, mint a mennyiségtan szaktanára az V. évfolyamban.

A neveléstan tanára számára a IV. évfolyamon az egyes népiskolai osztályok anyagának és módszerének ismertetésére a következő részek kínálkoznak: Az I. osztály anyagából a cél; a célhoz vezető út; alapszámok; az első tízes felépítése és átlépése; alpműveletek; az alapvető számolás-tanítás főbb irányelvei. A II. osztály célja; a helyes ismétlés; a továbbhaladás lépései: sorbővítés, alpműveletek, egyszeregy felépítése; becslések és mérések. Számolás és mérés a III. osztályban, különös tekintettel a szóbeli és írásbeli műveletekre. A IV. osztályban kiemelkedő részletek: műveletek különnevű számokkal; törtek és tizedestörtek ismertetése. Az V. osztály anyaga, különös tekintettel a tárgyitanításra; alpműveletek törtszámokkal. Számolás és mérés a VI. osztályban: törtszámok és kamatszámítások. A és B év problémája. Gyakorlati mérés tan a népiskolában. (*Bepillantás* címen célként minden osztály előírt népiskolai anyagát összefoglalja a könyv.)

A mennyiségtan tanára a vezérkönyv első kötetében *Metodikai törekvések a multban és jelenben* című fejezetben gondosan megválogatva és tömören megkapja mindazt, ami a *Számolás- és mérés tanítás módszeres elveinek kialakulása* címen képesítői tételnek is kínálkozik. A számolás és mérés tanításának ilyen módszeres alapon való rövid összefoglalását magyar nyelven még nem olvastuk. Ez a történelmi rész a maga sokatmondó és kitűnően tagolt alcímeivel különösen megragadja a hozzáértő olvasó figyelmét.

A gyakorlati kiképzésben is kitűnően használható, mert csak ritkán tartalmaz részletes tervezetet, máshol csak megoldási lehetőségeket emleget, tanácsokat ad és legfeljebb vázlatokat nyújt. A gyakorló iskola vezetőjének kezét tehát nem köti meg sem az anyaggal való haladás, sem a tárgykörök kiválasztását illetőleg. Arra is szemléltetően alkalmas, hogy a számolásnak és mérésnek az élettel, valamint a többi tantárgyakkal való kapcsolatait a tanítójelölt elé tárja. Így a gyakorlati életre nevelés elvének megvalósításával népiskolai Tantervünk célkitűzésének szellemében vezet a jövőd tanítókat. Szigorúan logikus felépítésével pedig határozott matematikai érzék kialakulását segíti elő és ebben a törekvésében támogatja a mennyiségtan szaktanárának munkáját is. Nagy szolgálatot tesz ezenkívül a már működő tanítóknak helyi tanmenetük összeállításának munkájában, mert úgy az osztatlan, mint a részben osztott iskolák minden egyes osztálya számára óráról-órára részletes tananyagbeosztást tesz közzé.

Előnye az ilyen vezérkönyv használatának, hogy a tanítójelölt már a képzőben azzal a könyvvel ismerkedik meg és abból tanul, amiből különösen első tanítói éveiben nemcsak biztos támaszt kap, de időnként olyan gondolatokat is, amelyek majd öntudatos és a maga lábán jární tudó gyakorlati tanítónak nevelik. A könyvön érzik, hogy szerzőik nemcsak elméletileg alapozták meg, hanem minden sora egyúttal kipróbált gyakorlatból fakad. Vezérkönyv-irodalmunk kevés ilyen, minden ízében nevelői gondolkodást fejlesztő munkával rendelkezik.

Jankovits Miklós dr.

Kemény Ferenc: *Fröbel Frigyes önvallomásai.* Budapest, 1936. A Kisdiednevelés kiadása. 27 l. Ára: 1 P.

A kis tanulmányban szerző Fröbelnek *Levél a keilhau-i asszonyokhoz* címen megjelent önvallomásait taglalja. Amint megállapítja, az eredeti Levél minden tagolás nélkül jelent meg. Pedig „az ebben a munkában lefektetett önvallomások olyan mély bepillantást engednek a nagy pedagógusnak lelki világába, hogy emberi voltának teljes megismerése érdekében szinte nélkülözhetetlenek”. Szerző a tőle megszokott alapaossággal és körültekintéssel végzi el a tagolás munkáját.

A mű keletkezése és célja, A mű jellege és méltatása, Fröbel és a vallás, Fröbel és a természet, Világszemlélet és életfelfogás, Romanticizmus és miszticizmus, Fröbel életbölcselete, Fröbel pedagógiája, Fröbel és Pestalozzi, Fröbel és a nők című fejezetekben ismerteti nemcsak Fröbel Levelét, hanem azon keresztül egész nevelői és emberi személyiségét. Erdeme nemcsak az, hogy a fent felsorolt fejezetcímek alá csoportosítva rendszeresen tárja elének Fröbel önvallomásait, hanem hozzáfűzi a maga tudásának gazdag tárházából mindazt, ami Fröbel gondolat- és érzésvilágához közelebb vezet. Szántó Lenke.

Nagy Emma: *Az árva nő balladája.* Versek. Corvina könyvnyomda, Mezőtúr.

Nagy Emmát, a tanárköltőt, nem kell bemutatni. Mindnyájan ismerjük és büszkéek vagyunk rá; örömmel olvassuk mély érzésektől fűtött, színesszavú, muzsikáló ritmusú-rímű verseit. Új könyvét, *Az árva nő balladáját*, testvéreinek, a kenyérkereső, magányos nőknek küldi.

A könyv első verse a költőnő *Életrajzát* adja: megváltó, tiszta érzésekkel lépett a korbá, de fagy vágott szemébe:

*És gazdátlan nagy szeretetben égtem, csak égtem én,
Kis, ropogó máglyára vetve: az élő szépműny.*

Ars poetikájá-ban patakhöz hasonlítja versebe tömörült érzelmeit; Isten patakja ez, köd ülhet rajta, csorbulhat partja, rózsásza hajnal,

*... éj hulljon rája,
zuhogva zengjen,
húroknál szebben,
és a szívedig vigyen el engem
megköthetetlen muzsikája.*

Ez a szerelmes muzsika zeng tovább a kötet első részében, mely a *Rózsaszínbén* címet viseli. A téma gazdag változatait találjuk itt. A költőnő beszél szerelmese édesanyjáról, születésnapjáról; énekel a férfi mozgásának ritmusáról, kezéről, szájáról, búcsúzásáról, feltéséről. *Tavaszi kérest* küld az Istenhez, hogy tegye őt kedvese szemében örömteljessé, széppé, kedveltetővé.

*És hozz vele találkozóra, tavasz, tavaszom!
Hogy akadjon forró torkomon — únott panaszsom.*

Majd a *Románc* elmeséli, hogy a koldúshercegnő találkozott a királlyal, égig repült vele, de hulló csillag lett belőlük:

*...bús hercegnő, bukott király,
Isten hívős lábainál.*

S most itt van *Börtönnél rosszabb setétbe dova*, panaszsolja a kötet második része. Vajjon *Milyen lehet másnak?* — koldúsnak, királynak, oláh zászló alatt menetelő katonának,

...milyen lehet annak, ki sorsomat
papírkérvény útjain vezeti, —
De nem fontos neki az életem,
úntan papírkosárba temeti

Vajda János komor filozófiájával fejezi be a kérdések sorát:

*S milyen lehet annak, ki Értelem,
Gondolat és Felelősség, Tudat?
Mért nézi, hogy itt hullunk fénytelen,
Mért nem mutat világosan utat?*

Fénytelen utakon jár a költő, ő az Új proletár, kit Magasrendű Éhség kínja marcangol, éhes a tengerek mélyére, havasok meredekjére, szomjazza a messzeséget. Ám megelégszik a könyveknek számára újra gyulladó ragyogásával, a művészekből feléje sugárzó testvériség érzésével. *Én kinevetlek benneteket*, vágja oda a világi hívságok szentjánosbogár fényében zsi-bongó embereknek, asszonyoknak.

Szárnyaló érzései hamar lelankadnak, — *Ma minden fáj, kesérgi.* Isten virágos földjét *Csatamezőnek* látja s mint új Kanizsai Dorottya halott álmai temetésére indul. *Ezer kérdés, nyugtalan kérdés zaklatja; Beszélget a nappal*, nem tehetné-e jobbá a földet, az embert, kiegészítve belőlük minden rossznak csíráját. Panaszaival Istenhez fordulna. *De jaj nekem...* riad, mert nem tudja a régi keretek közé helyezni a Magasságbeli arcát:

...Istent látom duzzadt erőben,
friss, meleg, piros szájon, dús fürendű mezőben,
tisztá fehér abroszban, felpárolgó levesben,
vígankoppánó-cipós, egészséges gyerekekben...

Szent Karácsony közeledtén eloszlanak kétségei, ifjú korának régi hitével fordul Krisztushoz, kéri: legyen pénze mindenkinek gyerekkörömré, kalácsra, ünnepi harapásra. Ady Endre szavával fejezi be fohászát:

...fordítsd felénk, Jézuska,
Isten-világos orcád...!

Azután még egyszer felzokog a *Könyörgés*:

*Egy szerelem, óh Istenem,
ha segíthetne szívemen.*

Régen bejárt utakra néznek vissza; hozzátartozókra, barátokra emlékszenek a harmadik rész versei: *Rokonságban*. Sőhajt a költő:

*Erdély, engem dús televény hozott,
és mégis teveled vagyok rokon.*

És felhangzik *Egy szív sírása egy messzi erdő felett*. Zeng az ezüsthárfa:

*Messzi kékségem, zúgó Szálasom,
Ma visszaszállok bűgő szárnyakon.
Bánat a szárnyam...*

Görgényüvegcsüri emlékeit idézgeti: ha ott egy kis kunyhója volna! Gyermekkorára emlékszik, *Apjára*, kit most már megért, *Anyjára*, kinek szava, hite, otthona

*tűnt éveket áthidal,
elesőt újra felel,*

*és rólunk szőtt álmaival
belénk új erőket lehel.*

Mert ha éj is van, azért mégis vannak *Fények az éjben*, hirdeti a negyedik rész. Van *Szép, friss erő, Falusi nyár; Hordják a búzát*. Az *Orvosok* két szeme az irgalom és emberjóság temploma. A *Müteremben*, hol a színek zengő kórusa énekel

*egy ósdi támla lágy ölében
bánatom lassan elpihen.*

és *Ave*, ave nyugalom, mely lecsillapítod a régi lázat; törhetetlenné és keménnyé varázsolod, ki eddig gyengéd és törékeny volt. — A *Versek* az igazán gyógygó fények az éjben.

*Nehéz sorsunk százados hordozója,
Magyar vers! — én neked emelnék szobrot.*

hangzanak a szinte klasszikus sorok, melyek végig vezetnek Balassa, Berzsenyi, Csokonai költészetén; Kazinczy, Kölcsey munkásságán; Vörösmarty, Petőfi, Tompa, Arany dalain; Vajda, Komjáthy lantpengetésein, Ady lánghalásain, s a toll erdélyi művészeinek látában is posztoló derék során.

A kötet búcsúszava szintén versekhez szól, a költőnő verseihez: *Verseimhez*. Az *Életrajz* élő Szépreményének, ime,

*Nem kell már csend és könnybenűző dal,
Tett lesz a szó: lezuhanó ütés!*

Igy legyen *Nagy Emma*, én volt kenyerespajtásom. Mert régen, tűnt időkből is énekelte már egyszer:

*Mit e vértelen, élettelen élet,
Akarat kell ide, nem remegő álom,
Azt mondani: így akarom!
És nem azt, hogy: várom...*

Sz. Doby Ida.

H I R E K

Kérelem. Többen panaszkodnak, hogy áthelyezés folytán új szolgálati helyükre a folyóiratot gyűrötten és több napi késedelemmel kapják. A lap pontos expedíálása érdekében ezúttal is felkérjük t. tagtársainkat és előfizetőinket, hogy lakásváltoztatásaikat szíveskedjenek lehetőleg azonnal bejelenteni *Pócza* József egyesületi pénztáros úrnál, aki a címkiigazítás iránt intézkedni fog. — A hátralékos tag- és előfizetési díjak mielőbbi beküldését is ismételten kérjük. — A házgondnok pedig arra kéri a Tanárok Házában szállást kérő tagtársakat, hogy érkezésük pontos idejét előzetesen közölni szíveskedjenek, hogy a vendégszobát fűtés, takarítás, stb. szempontjából idejekorán elő lehessen készíteni.

Elöléptetés. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére *Zala* István pápai, *Lux* Gyula bpesti I. ker. áll. ttóképző-int. r. tanárt, *Bácsfalvy* Antal nyíregyházi áll. ttóképző-int. r. tanárt, c. igazgatót az 1937. január 1. napjától számított hatállyal az áll. középisk. és a velük egy tekintet alá eső tanárok részére megállapított és az állami rendszerű VI. fiz. osztály 3. fokozatának megfelelő 10. fiz. fokozatba előléptette.

Tanárváltozás. A közokt. miniszter *Turcsányi-Sipos Margit* óradíjas helyettes tanárt Cinkotáról a ped. tárgyak ellátására a győri áll. tanítónőképző-intézetbe visszahelyezte, *Kerny Gizella* okl. testnevelő tanárt óradíjas h. tanári minőségben a cinkotai áll. tanítónőképző-intézetbe, *Kalocsai Antal* okl. tanítóképző-int. tanárt pedig szintén óradíjas h. tanári minőségben a kiskúnfélegyházi áll. tanítóképző-intézetbe alkalmazta.

Diszoklevéllel történt kitüntetés. Az iparügyi miniszter *Undi Mária* bpesti VII. ker. áll. tanítónőképző-int. tanárt a népművészeti rajzok és tárgyak felkutatása és terjesztése, továbbá a népművészeti irodalom fejlesztése terén közérdekű, önzetlen és eredményes tevékenységéért rendkívül ízléses, a középkori iniciálék finomságára emlékeztető, magyaros ornamentikával díszített, kézfestésű oklevéllel tüntette ki. A kitüntetés értékét még fokozta az, hogy az elismerést jelentő diplomát dr. *Bornemisza Géza* iparügyi miniszter ünnepies keretek közt személyesen nyújtotta át a kitüntetettnek. Az érdemes munkának ez az értékelése nekünk is örömet okozott, és amikor szerencsekívánatainkat tolmácsoljuk, kívánjuk, hogy ez a kitüntetés is buzdításul szolgáljon további jeles teljesítmények eléréséhez.

Személyi hírek, előadások. — Vitéz dr. *Málnásy Ödön* egri rk. tőképző-int. tanár *Magyar anyák a magyar ezerévből* c. tartott febr. 2-án előadást a rádióban. — *Mesterházy Jenő* a *Mit nézzünk meg?* című rádióelőadásorozatban jan. 23-án a pesti Vigadó épületét, febr. 6-án a budai Szent Antal templomot és febr. 20-án a helyőrségi templomot ismertette. — Dr. *Somos Lajos* egri tőképző-int. tanár *Juristowski Miklós ezredes-hadbíró élete és irodalmi munkássága* címen értékes munkát adott ki, amelyet a M. T. egyik közelebbi számában ismertetni fogunk. — *Putnoky Jenő* kfélegyházi tőképző-int. gyak. isk. tanító dr. Turner Ferencel szerzői közösségben *Engedjétek hozzám!* címen magyarázó rajzokkal kísért módszertani útmutatót írt a rk. hittan tanításához. — *Undi Mária* dec. 16-án *Az újraélelt vitézkötés* címen, dr. *Kéz Andor* egyet. magántanár, tőképző-int. tanár febr. 17-én *Német hegymászók a Himalájában* címen tartott előadást a rádióban.

Irodalmi szemle. — Vadász Zoltán: *Lássunk tisztán.* (Nemzetnevelés, XIX. évf. 3.). — Németh Sándor: *Népművelés — nemzetnevelés* (Pestvármegyei Népművelés, IX. évf. 2.). — Mácsay Károly: *Az óvónő előkészítése és foglalkozási vázlata* (Kisdednevelés, LXII. évf. 2.). — Juhász Béla: *Tanítóképzésünk megoldásra váró kérdései* (Nevelésügyi Szemle, I. évf. 1. sz.). — Vadász Zoltán: *Olvásástanítás szóképek alapján* (Néptanítók Lapja, 70. évf. 3. sz.). — Váradai József: *Mi szükséges nekünk, magyaroknak?* (Magyar Szövetkezés, 1937. 1. sz.); *Felnőttoktatás és népgondozás* (Széchenyista Ifjúság, 1937. 1—2. sz.); *A magyar népfőiskolai mozgalom* (Jelenkor, 1937. 1. sz.). — Halmos Péter: *Jézus* c. vers tanítási tervezetszerű feldolgozása (Gyakorlati Pedagógia, 1937. jan.); *Fekete kenyér* c. vers, *Az ingás óra.* Tanítási tervezetek (Népnevelés, 1937. 1—2. sz.).

Hangversenyek. — A nagykörsői ref. tanítóképző-intézet és a gyakorlóiskola febr. 1-én az Uránia filmszínházban a növendékek internátusi segítségével és az intézeti jubileumi alapra táncmulatsággal egybekötött hangversenyt rendezett. A hangversenyen *Nánási Miklós* int. tanár *Amíg egy prepa eljut odáig* c. látványos darabját adták elő, az énekar pedig *Vikár* Sándor nyíregyházi tőnéképző-int. zenetanár egyik szerzeményét énekelte. *Dobai Pál* intézeti zenetanár kísérezene szerzésével, *Tolcsvai Nagy Géza* rajztanár pedig díszletek tervezésével és rajzolásával vett részt tevékenyen a hangverseny sikerében. — A sárospataki ref. tanítóképző ifjúsága febr. 13-án az intézet tornatermében rendezett az ifjúsági körök és a dorkói

ref. templom javára hangversenyt, melyet táncmulatság követett. A magas színvonalú hangverseny műsorát klasszikus zeneírók (Händel, Schumann, Beethoven, Mendelssohn, Gounod) darabjai töltötték ki. A magyarok közül előadták Kodály *Lengyel László játék*-át és Endre Gyula három bakánótját. *Bolvári Zoltán*, az intézet zenetanára Chopin *Fisz-moll mazurkáj*-át adta elő zongorán finom művészi megértéssel.

A szegediek új folyóirata. — A szegedi tanárok és írók *Nevelésügyi Szemle* címen új folyóiratot indítottak. A folyóirat célját a szerkesztő, *Tettamanti Béla* körvonalazza. E szerint a folyóirat figyelemmel kívánja kísérni „mind a különböző fajú és fokú iskolákban, mind pedig a népművelésre rendelt intézményekben folyó nevelői munka legkisebb részletét is”. Foglalkozni fog szervezeti, didaktikai és módszertani kérdésekkel. A megszállott területen élő magyarság nevelés- és oktatásügyével való foglalkozást pedig különösebben is feladatául tűzi ki. Ez azért is nagyfontosságú dolog, mert oktatásügyi lapjaink ezt a területet meglehetősen elhanyagolják. Az élénken szerkesztett, magas színvonalú folyóirat első száma értékes tanulmányokat közöl *Imre Sándor*, *Somogyi József*, *Várkonyi Hildebrand*, *Boda István*, *Buday Árpád* tollából. A tanítóképzés munkásait közelről érinti *Juhász Béla* kartársunk cikke, ki a szélesebbkörű oktatói közvéleményt tájékoztatja a tanítóképzés fontosabb kérdéseiről. Mint a hazai ped. irodalom régi munkásai, örülünk a szaksajtó gyarapodásának, virágzást és sikereket kívánunk!

Az évi óraszám megállapítása. — A tanmenetek összeállításakor mint jelentős kérdés vetődik fel, hogy a heti 1, 2 stb. órás tárgyakból iskolaévenként hány órát számíthatunk. Ha több vagy kevesebb órát veszünk fel a ténylegesen megtartható óráknál, tanmenetünk veszít realitásából, következésképp megvalósíthatóságából. *Pénzes Zoltán* erről a tárgyról cikket írt az *Orsz. Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny*-ben. Négy iskolai évnek több iskolára kiterjesztett vizsgálatai alapján ahhoz a megállapításhoz jut, hogy heti 1 órás tárgynál évi 30, kétórásnál évi 56, háromórásnál évi 85, négyórásnál évi 120, ötórásnál évi 150 órára lehet számítani.

Nyugtázás. Tagdíjat fizetett 1930-ra, 1931-re, 1932-re: Geöbel I. — 1932-re: Grynaeus I. — 1933. I. felére: Grynaeus I. — 1933-ra: dr. Szegi Ö., Haitsh E. — 1934. I. felére: dr. Szegi Ö., Haitsh E. — 1934-re: Lipter É., dr. Papp F., Vlaszaty F.-né. — 1935. I. felére: Kaposi K. — 1935-re: Lipter É., A. Gludovác E., Zoltán G., Máchik I., Békésy L. — 1936. I. felére: Zoltán G. — 1936-ra: Jaloveczky P.-né, Balázs B., dr. Tompa M., Lehoczky E., dr. Szakál J., Kiss Á. J., Flóra S., Kutassy M., Bécsy M. K., Csorda R. R., Piros R. G., Kókay F. L., Raffiaelli R. R., Szarvák F. K., Pálmai L., Mellau M. — 1937. I. felére: Barcsai K., Becht J., Békésy L.-né. — 1937-re: Damaszkovszky M.-né, Medgyesi M., v. Szörényi J., Tukats M. A., Keller M. A., Hevesi M. A., Boros M. A., Blechl M. A., Gausz M. D., Léh M. M., Eichhor M. A., Vona M. A., Bauer M. A., Bury A., Grész L., Tóth M. M., Cser M. M., dr. Pál M., Füzessy J., Horváth A. J., Öllös S., Kovács E. — Előfizetett a folyóiraatra: Sopron (Isteni Megy.) rk. tnőkp. (1937), Bpest II. rk. tnőkp. (1937), Bpest I. áll. tkp. (1937), Pápa rk. tnőkp. (1933). Újpest II. sz. áll. polg. leányisk. (1937), Bpest XI. ker. Szt. Margit-int. (1937), Baja áll. tkp. (1937), Pápa ref. tnőkp. (1937), Pécs rk. tnőkp. (1934 és 1935), Debrecen rk. tnőkp. (1936), Zsámbék rk. tnőkp. (1937). — Hozzájárulás a Tanárok Házához: Kalocsa rk. tkp.: 200 P. —

Budapest, 1937. február 15.

Pócza József, pénztáros.

Felétős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.